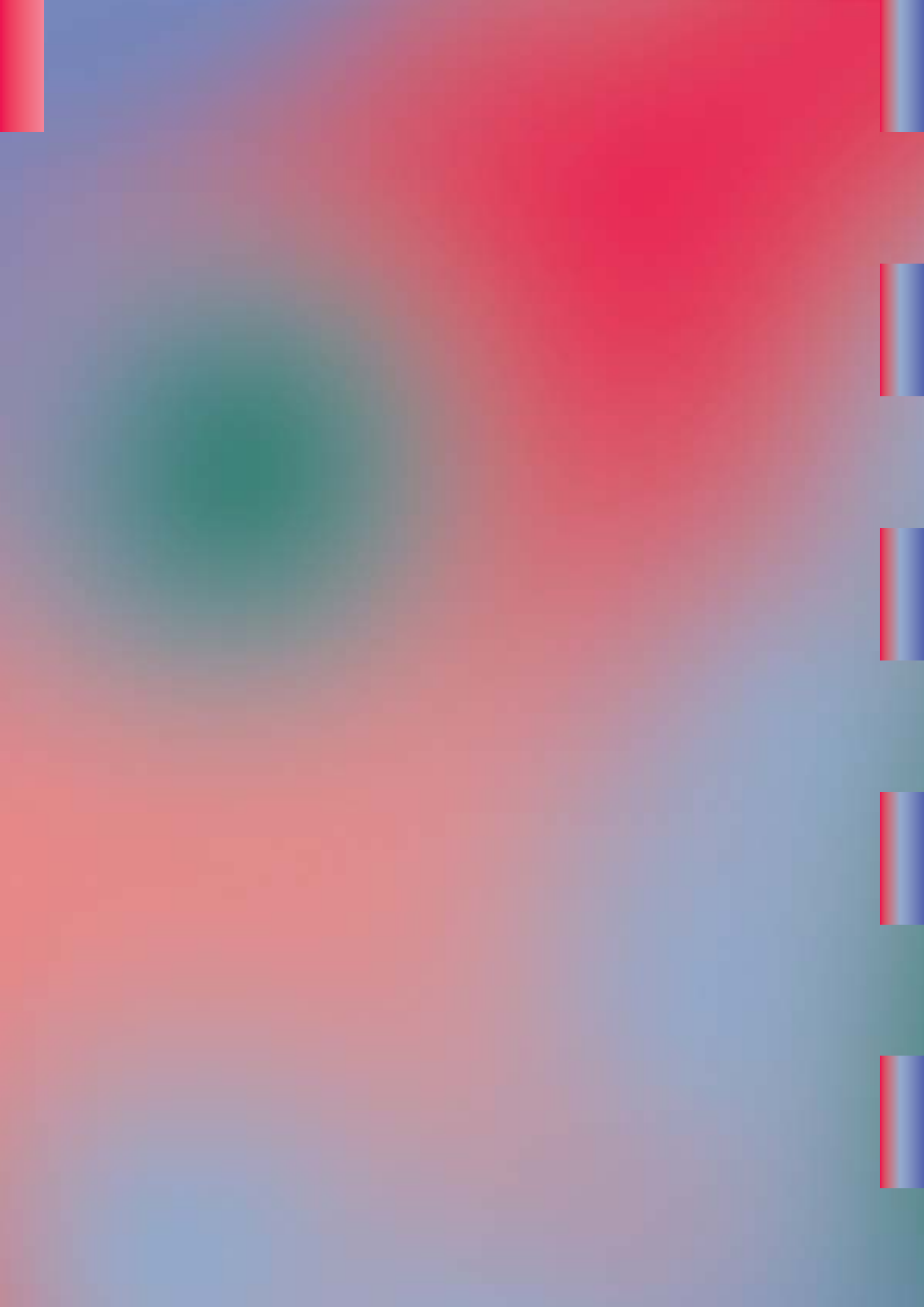

Jaarverslag 2022

Stroom
Den Haag

Inhoudsopgave

Voorwoord 5

Introductie 7

Stroom 2022 in cijfers 10

Jaaroverzicht 12

Haagse kunst en kunstenaars 17

Kunst in de openbare ruimte 27

Presentatieprogramma 37

Bibliotheek 49

Publiek en bereik 53

Organisatie 59

Financieel verslag 69

Kwantitatieve gegevens 75

Bijlagen 81

Stroom dankt 88

Jaap Karman, *Zebra* (foto: Ralph Kämena)

Voorwoord

Waar is toch die zebraklok bij Den Haag Centraal Station gebleven? Deze vraag bereikte Stroom afgelopen jaar, een jaar waarin de website *Buitenkunst Den Haag* (www.BKDH.nl) een populaire plek bleek voor informatie over de zeshonderd kunstwerken in de openbare ruimte van Den Haag. De zebraklok van kunstenaar Jaap Karman blijkt al sinds 2016 op de gemeentewerf in de Binckhorst te staan, wachtend op terugplaatsing na afronding van de bouwwerkzaamheden bij het station. Niet alleen over de zebraklok werd Stroom als beheerder van de website bevraagd, bewoners blijken vragen te hebben over veel meer (tijdelijk) verdwenen werken in de openbare ruimte. Een nieuwe rubriek op de site was snel geboren.

De vraag over de zebraklok illustreert het belang van kunst in de openbare ruimte van de stad, en ook dat die kunst van en voor iedereen is. Het is een mooi voorbeeld van de betekenis die beeldende kunst, ontwerp en architectuur in het dagelijks leven kan hebben, ook al is niet iedereen zich daar altijd van bewust. Hoe fijn dat Stroom in 2022 niet alleen aan kunst in de openbare ruimte heeft kunnen bijdragen! We zouden het bijna vergeten, maar in het begin van 2022 was Stroom net als de rest van de cultuursector gesloten voor publiek als gevolg van de coronapandemie. Het subsidiebeleid en andere voorwaardenscheppende activiteiten werden uiteraard wel met volle kracht uitgevoerd en achter de schermen werd hard doorgewerkt door het team van Stroom, waardoor na de heropening van de sector een rijk gevuld en goed ontvangen presentatie- en activiteitenprogramma gerealiseerd kon worden.

Maar waar de ene crisis minder urgent werd, kwamen er twee nieuwe voor in de plaats. In een wereld waarin oorlog en conflict steeds meer op de voorgrond komen, blijkt het langlopende programma *See You In The Hague* over Den Haag als Internationale Stad van Vrede en Recht onverminderd actueel en belangrijk. De gevolgen van de energiecrisis en de stijging van het prijsniveau voelt de samenleving als geheel, en de cultuursector niet in het minst. De kosten voor het verwarmen van presentatieruimtes, ateliers en huizen rijzen de pan uit. Consumenten zijn voorzichtig en kopen minder kunst, en vinden evenmin nog in dezelfde getallen als voor corona de weg terug naar musea en presentatie-instellingen. Stroom staat voor de uitdaging om aan de ene kant de eigen huishouding op orde te houden, en aan de andere kant de Haagse kunstenaars en kunstinstellingen optimaal te bedienen om ook deze crisis het hoofd te bieden. Daaraan werkt het team van Stroom met alle energie, ook in 2023, zodat het volgende voorwoord hopelijk voor de verandering het woord 'crisis' eens niet zal bevatten.

Joost Vrieler,
voorzitter a.i. bestuur

From the Sea to the Clouds to the Soil: Risk Hazekamp + Scape Agency, how do we take care of our failures? (foto: Naomi Moonlion)

Introductie

Kruisbestuivingen

De sporen zijn er overal: de halfvolle flessen desinfectiegel, geplakte bewegwijzering met instructies om afstand te houden en de laatste mondkapjes die weer worden opgeborgen. Terugkijkend op het afgelopen jaar zou het contrast met de situatie nu niet groter kunnen zijn, van een lockdown tot het 'oude' normaal of iets wat daarop lijkt.

Voor Stroom als culturele instelling is 2022 een jaar geweest van vele uitersten. Er waren ontmoetingen, uitwisselingen en de samenkomst van de vele projecten die de afgelopen jaren uitstel hebben gekend of gepauzeerd werden. Maar er was ook ruimte voor nieuwe initiatieven, projecten en programma's. Het resultaat dat het team van Stroom heeft weten te realiseren is een jaar dat rijk was aan activiteiten en projecten, iets waar ik met plezier en trots op terugkijk.

De missie van Stroom richt zich al meer dan dertig jaar op de wisselwerking tussen kunst en de samenleving. Wij geloven dat kunstenaars een onmisbare bijdrage leveren aan de cultuur van het samenleven. Deze missie vindt op uiteenlopende manieren gestalte in de drie werkvelden van Stroom, specifiek in ons huidige meerjarenbeleidsplan *Voor de stad en voor de maker*. 2022 is het tweede jaar binnen het huidige plan. Dit jaar heeft Stroom ingezet op kruisbestuiving, verbinding en de positieve impact die die wisselwerking kan hebben. Met een integraal programma is actief gezocht naar uitwisseling binnen onze werkvelden en de versterking ervan. Zo is de opdracht voor een nieuw beeld van Yvonne Dröge Wendel voor *De Beeldengalerij* gecombineerd met een solotentoonstelling van haar werk. Het leverde een bijzondere inkijk op in het oeuvre van deze gelauwerde kunstenaar, alsmede meer verdiepende context voor haar artistieke praktijk en haar buitengewone betrokkenheid met de bezoeker en de stad. Onze samenwerking heeft niet alleen een mooie sculptuur voor de stedelijke collectie opgeleverd, maar ook zichtbaarheid voor de kunstenaar en vervolgoopdrachten in andere steden van het land.

Een ander voorbeeld is onze nieuwe programmalijn *Positions*, als platform voor Haagse kunstenaars die ingeschreven staan bij Stroom. Hiermee biedt Stroom vooral ruimte voor nieuwe werken, tentoonstellingen en activiteiten die vaak voor het eerst publiek worden gemaakt. *Positions* is een impuls, die tegelijk een bijzondere kijk geeft in internationale en geëngageerde artistieke praktijken. Onderzoek en samenwerking zijn hierin een rode draad, zoals bij het werk van Lena Longefay, die een reeks werksessies met collega-kunstenaars heeft georganiseerd. Of neem de film van Elaine Esther Bots *In Flow of Words*, die begin van het jaar voor het eerst in Den Haag te zien was en furore maakt op internationale filmfestivals, tot een nominatie voor de Oscars aan toe.

De inzet op talentontwikkeling is een belangrijke pijler in het stimulerende programma en het voorwaardenscheppende beleid van Stroom. Ook in 2022 stond talentontwikkeling in de focus, bijvoorbeeld in de netwerkactiviteiten zoals de *Invest Week* en het doorlopende bezoekersprogramma. Juist na de pandemie werd duidelijk hoe belangrijk verbinding is en dat echte ontmoetingen onmisbaar zijn om artistieke verdieping en verdere ontwikkeling van de beroepspraktijk een impuls te geven. Het uitdoven van de pandemie was duidelijk voelbaar in het toegenomen aantal subsidieaanvragen voor activiteiten in het Haagse kunstenveld die bij ons ingediend werden. Hierdoor was het subsidieplafond van onze regelingen in de tweede helft van het jaar al bereikt.

Reenactment seminar (foto: Hani Chladilova)

We ontvingen in 2022 ook een toenemend aantal vragen op het gebied van kunst in de publieke ruimte, met name over onderhoud, herplaatsing en de ontwikkeling van nieuwe werken in de stad. Wij zien deze trend al enkele jaren groeien, omdat Den Haag volop in ontwikkeling is. Door de succesvolle website *buitenkunstdenhaag.nl* (of BKDH.nl) weten steeds meer bewoners van de stad ons te vinden voor vragen en het delen van nieuwe informatie over kunstwerken in de publieke ruimte. Verder blijken onze gratis wandel- en fietsroutes langs de collectie buitenbeelden buitengewoon populair.

In 2022 zijn er nieuwe stappen gezet met een aantal langlopende opdrachten die door Stroom worden begeleid. Zo is dit jaar de Rotterdamsebaan opgeleverd en kunnen we een volgende fase in door een haalbaarheidsonderzoek voor een reeks schetsopdrachten uit te voeren. Ook is het *Monument voor het Haagse Slavernijverleden* verder uitgewerkt. Een groot aantal gesprekspartners heeft bijgedragen aan de 'sociale sokkel' voor het monument en belangrijke input geleverd voor de adviescommissie, die zich vanaf september over een aantal cruciale vragen heeft ontfermd. Het advies werd in januari dit jaar overhandigd aan de gemeente. Op het moment van schrijven van deze introductie wachten we nog op een besluit van het college om vervolgstappen te kunnen nemen voor deze bijzondere, historische opdracht.

De inbedding van kunstopdrachten in de samenleving is op een mooie en geheel andere manier terug te zien in ons portfolio *Kunst bij Scholen*. Hier wordt, in samenwerking met individuele scholengemeenschappen, opdracht verleend voor nieuw werk, waarbij kunstenaars en scholieren intensief samenwerken. Dit leidt iedere keer weer tot verrassende resultaten.

Bovenstaande projecten en programma's staan altijd in directe wisselwerking met onze expertiseontwikkeling als organisatie, wat ook in 2022 tot onze doorlopende activiteiten behoort. Een speciale rol is hierin weggelegd voor onze bibliotheek, die in 2022 een wisseling van de wacht heeft gekend. De oprichter Arnold Mosselman heeft de sleutel overgedragen aan onze nieuwe bibliothecaris Lidwien Nielander, die een nieuw hoofdstuk van deze rhizomatische collectie gaat vormgeven.

Dialogoog en uitwisseling met andere organisaties, professionals en stakeholders zijn een belangrijk onderdeel in onze expertisevorming. In het afgelopen jaar bleek Stroom een populaire gesprekspartner voor binnen- en buitenlandse delegaties en hebben wij vele nieuwe contacten kunnen leggen voor het Haagse veld. Daarnaast wil ik ook graag twee samenwerkingen benoemen met masterstudenten van de Universiteit Maastricht en de Design Academy Eindhoven. Deze hebben binnen het themagebied 'stedelijke samenleving' kennis en nieuwe speculatieve en interdisciplinaire projecten opgeleverd.

In 2022 werd ook verder gewerkt aan inhoudelijk onderzoek en beleidsontwikkeling, zoals een update en een notitie voor ons atelierbeleid. Daarnaast werden twee nieuwe inhoudelijke onderzoekstrajecten uitgewerkt in relatie tot de stad Den Haag en het publieke domein (en daarmee ook de voedingsbodem voor toekomstige activiteiten). Ten eerste was er het tweedaags seminar *Re-enactment*, dat zich richt op de relatie tussen performance, rechtspraak en *social justice* - een zeer relevant project in de Internationale Stad van Vrede en Recht. Tijdens het goedbezochte seminar bleek er veel belangstelling te zijn voor het onderwerp en voor een vervolgonderzoek. De tweede onderzoekslijn richt zich op de wijze waarop wij als mens samenleven in de stad, in het bijzonder met andere organismen en *non-human agents*. Deze vraag heeft kunstenaars geïnspireerd en vond uiting in de drukbezochte groepstentoonstelling *From the Sea to the Clouds to the Soil*, waarin kunstenaars o.a. met bacteriën en radioactief Saharastof samenwerkten.

Het zijn maar een aantal voorbeelden uit afgelopen jaar. Dit jaarverslag geeft een kijk op een buitengewoon jaar, waarin zowel onze organisatie als ook ons rijke programma volop in beweging waren en zich telkens weer aanpasten aan een nieuw normaal. Ongeacht de flexibiliteit die het vraagt van ons als organisatie, blijft het ons doel om de relatie tussen kunst en samenleving te versterken, de Haagse sector te stimuleren en de cultuur van het samenleven te blijven agenderen. Een wezenlijk onderdeel hiervan is in de Coronatijd en dus ook begin 2022 nog flink op de proef gesteld. Voor het maken van verbinding met onze gemeenschappen en ons publiek, zijn ontmoetingsruimte en dialoog onmisbaar. Ik ben persoonlijk heel blij dat we kunnen terugkijken op een jaar waarin wij ons als collectief en als organisatie weer hebben kunnen openstellen voor de stad, de maker en elkaar.

Alexandra Landré,
artistiek directeur

Stroom 2022

in cijfers

586.000
subsidiebudget

160

subsidietoekenningen
SPOT

319

subsidie-aanvragen

65

subsidietoekenningen
PRO

76

nieuwe kunstenaars

1186

Haagse beeldend kunstenaars
in Stroom-bestand

108

personen op
atelierwachlijst

580

atelierruimtes

191

atelierbezoeken
bij Haagse kunstenaars

23

events / lezingen e.d.

10

tentoonstellingen /
presentaties

155.000

online volgers

127.000

website bezoekers

48

persreacties

4400

abonnees nieuwsbrief

6000

relaties

85

adviezen ivm kunst in de
openbare ruimte

577

buitenkunstwerken
op BKDH.nl

6

kunstopdrachten in
de openbare ruimte

Jaaroverzicht

From the Sea to the Clouds to the Soil: Femke Herregraven, *Wet Spells* (foto: Naomi Moonlion)

Januari

20.01 Vergadering PRO-commissie

Februari

05.02 — 03.04 Tentoonstelling *Positions: Time Based*
07.02 Ontvangst studenten Design Academy Eindhoven olv Henriette Waal
15.02 *Bibliotheeksessie* Minsook Kang
16.02 Ontvangst studenten MA Artistic research KABK
17.02 Vergadering PRO-commissie
22.02 *Zefir7: Type on Tuesday*, Anya Danilova en Benjamin McMillan

Maart

01.03 Ontvangst Mondriaan Fonds en Franse delegatie
04.03 *Hoogtij* met rondleiding
10.03 Rondleiding studenten KABK door Eliane Esther Bots
16.03 Hosting landelijke verkiezingen, Stroom als Stembureau
24.03 PRO vergadering
24.03 Ontvangst Mondriaan Fonds
24.03 Publieksprogramma *Positions: Situated #1*
31.03 Publieksprogramma *Positions: Situated #2*

April

03.04 Finissage *Positions: Time Based*
06.04 Ontvangst Mondriaan Fonds en Britse delegatie
11.04 Onthulling muurschildering UN Youth for Impact bij Museon
11.04 Ontvangst jury Piket prijzen
19.04 Ontvangst studenten Universiteit Maastricht olv Christian Ernsten
19.04 *Zefir7: Carmen and Carmen*. Moderator: Thomas Castro
21.04 Vergadering PRO-commissie
28.04 Ontvangst en rondleiding studenten Universiteit Leiden

Mei

07.05 — 12.06	Presentatie <i>Positions: Leonie Brandner</i>
09.05	Bijeenkomst tbv Cultuurvisie Den Haag 2022-2032
10.05	Ontvangst Mondriaan Fonds en delegatie uit Finland
14.05 — 31.06	Tentoonstelling <i>Yvonne Dröge Wendel: To Be To Gather</i>
17.05	Zefir7: <i>Private Libraries</i> , Peter van Beveren, Walter Costa, Akiem Helmling, Rickey Tax
19.05	Vergadering PRO-commissie
21.05	Ontvangst en rondleiding studenten KABK en Leidse Universiteit
23.05	Ambassadeursbijeenkomst <i>Monument Haags Slavernijverleden en Koloniale Erfenis</i>
26.05	<i>Hoogtij</i> met rondleiding
30.05	Ontvangst jury Piketprijzen

Juni

04.06	Ontvangst en rondleiding studenten Universiteit Leiden
07.06 — 10.06	<i>Invest week</i>
08.06	Ontvangst en rondleiding Leids Kunsthistorische Vereniging
21.06	Bijeenkomst kerngroep <i>Haags Slavernijmonument</i>
22.06	Onthulling sokkelbeeld <i>To Be To Gather</i> van Yvonne Dröge Wendel
23.06	Vergadering PRO-commissie
25.06 — 31.06	Presentatie <i>Positions: Ellen Yiu Kwan Kit</i>
28.06	Ontvangst en rondleiding Nest

Juli

02.07 — 03.07	<i>Contemporary Art Weekend</i>
07.07	Oplevering werk Afra Eisma Kunst bij Scholen
14.07	Vergadering PRO-commissie

Augustus

01.08 — 21.08	Zomersluiting
---------------	---------------

September

03.09 — 16.10	Tentoonstelling <i>Anna Dasović: grounds for denial</i>
03.09 — 09.10	Presentatie <i>Positions: Alejandra López</i>
06.09	Start <i>Stroom Young Talents Award</i>
06.09	Zefir7: <i>New Signatures</i>
12.09	Afsluiting Artists in Residence Koninklijke Bibliotheek
16.09	Toetsingsvergadering
19.09	Ambassadeursbijeenkomst <i>Monument Haags Slavernijverleden en Koloniale Erfenis</i>
21.09	Masterclass KABK, Peter Rombouts: Dialoog zonder woorden
22.09	Vergadering PRO-commissie
23.09	<i>Hoogtij</i> met rondleiding
24.09	Masterclasses KABK, Ronald Ophuis & Renate Schepen: <i>Is vrede uit te beelden?</i>
28.09	<i>KABK elective Weather Forecast</i>

Reenactment seminar (foto: Hani Chladilova)

Yvonne Dröge Wendel, *To Be To Gather*, onthulling beeld in *De Beeldengalerij* (foto: Naomi Moonlion)

Oktober

- 01.10 — 18.12 Tentoonstelling *From the Sea to the Clouds to the Soil*
 04.10 Ontvangst en rondleiding studenten Artez, KABK, Hogeschool Utrecht
 05.10 *KABK (BA Fine Arts) elective Weather Forecast*
 06.10 Ontvangst en rondleiding studenten Willem de Kooning Academie
 08.10 *Museumnacht*
 11.10 Masterclasses KABK, Ronald Ophuis & Renate Schepen:
Is vrede uit te beelden?
 12.10 Ontvangst en rondleiding studenten Willem de Kooning Academie
 12.10 *KABK elective Weather Forecast*
 13.10 Vergadering PRO-commissie
 15.10 Conferentie *Reenactment*
 18.10 *Zefir7: Best Verzorgde Boeken*, Ruben Pater en Kuan-Ting Chen
 19.10 *KABK elective Weather Forecast*
 19.10 — 20.10 Kick-Off bijeenkomst Islands of Kinship
 25.10 Ontvangst studenten Universiteit Gent
 26.10 *KABK elective Weather Forecast*
 27.10 Kennismakingsbijeenkomst tbv nieuw-
 ingeschreven Haagse Kunstenaars

November

- 03.11 Oplevering werk Lisa Sebestikova *Kunst bij Scholen*
 04.11 Rondleiding tentoonstelling door Risk Hazenkamp
 05.11 — 11.12 Presentatie *Positions: Lena Longefay*
 07.11 Ontvangst en rondleiding tentoonstelling Rietveld Academie
 07.11 Ontvangst en rondleiding KABK studenten
 08.11 *Silent Meetings and Loud Breaks Lena Longefay*
 09.11 *KABK elective Weather Forecast*
 14.11 *Bibliotheeksessie* Alike van der Kruijs
 15.11 *Zefir7: Illustrator/ animator*, Thomas Schats
 18.11 *Try Out Gallery Lena Longefay*
 21.11 Ontvangst en rondleiding studenten Universiteit Gent
 21.11 Ambassadeursbijeenkomst *Monument Haags Slavernijverleden en Koloniale Erfenis*
 22.11 Ontvangst studenten Willem de Kooning Academie Rotterdam
 olv Wolf Engelen
 22.11 *Try Out Gallery Lena Longefay*
 25.11 *Hoogtij met rondleiding*

December

- 01.12 Ontvangst en rondleiding KABK studenten
 01.12 *Try Out Gallery Lena Longefay*
 02.12 — 09.12 Ontvangst en rondleiding HKU studenten in diverse groepen
 07.12 Rondleiding en seminar *Gender & Postcolonial Studies*,
 Universiteit Utrecht (55)
 12.12 *Bibliotheeksessie* Leonie Brandner
 15.12 Filmvertoning *All roads lead to Afrin* en lezing artist at risk Arina Adju

Positions: Ellen Yiu, *The rest of it is stillness* (foto: Myung Feyen)

Haagse kunst en kunstenaars

Inhoudsopgave

Stroom 2022 in cijfers

Jaaroverzicht

Haagse kunst en kunstenaars

Kunst in de openbare ruimte

Presentatieprogramma

Bibliotheek

Publiek en bereik

Organisatie

Financieel verslag

Kwantitatieve gegevens

Bijlagen

Positions: Alejandra Lopez (foto: Myung Feyen)

Stroom Den Haag zet zich in voor een dynamisch en vernieuwend kunstenveld van bovennationaal niveau, dat ook de stad en haar inwoners verrijkt en verlevendigt met vele initiatieven, tentoonstellingen en programma's. Om het Haagse kunstklimaat te versterken, Haagse kunstenaars in hun verdere professionele ontwikkeling te stimuleren en tegelijkertijd de zichtbaarheid van dit veld te vergroten, voorziet Stroom in een stimulerend en voorwaardenscheppend beleid. Jaarlijks organiseren we een programma met een scala aan stimulerende activiteiten. Daarnaast ondersteunen we lokale kunstenaars en kunstinstellingen, geven we advies en maken we ons sterk voor een pluriform, gebruikersgericht atelierbeleid met betaalbare werkruimte voor Haagse kunstenaars.

Programma stimulerende activiteiten

Stroom zet de expertise en ervaring in om alle mogelijkheden van Haagse kunst en kunstenaars tot bloei te laten komen en zichtbaar te maken. Dat doet ze op de volgende wijze:

a) Talentontwikkeling

Stroom heeft de ambitie om talent vroeg te signaleren, te ontwikkelen en verbondenheid te creëren met de stad Den Haag. Daarbij is ons contact met de vele kunstacademies in het land en de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten (KABK) in het bijzonder, belangrijk. Om jonge kunstenaars aan de stad te binden, zorgen wij dat studenten in een vroeg stadium bekend zijn met de mogelijkheden die Stroom voor hun toekomstige praktijk te bieden heeft. Daartoe onderhouden we het hele jaar door contact met de KABK over het programma, betrekken wij studenten bij activiteiten en educatieve programma's en organiseren we speciale kennismakingsbijeenkomsten. De belangrijkste instrumenten die Stroom inzet om talent te stimuleren zijn de jaarlijkse *Invest Week* en de *Stroom Young Talent Award*.

o *Invest Week, 7 t/m 10 juni 2022*

De PRO Invest-subsidie is bedoeld om jonge, talentvolle kunstenaars in staat te stellen artistiek te groeien, hun beroepspraktijk verder te ontwikkelen en hun betrokkenheid bij de Haagse kunstwereld te stimuleren. Ter bevordering van de reflectie op hun artistieke en professionele praktijk nodigt Stroom de ontvangers van deze subsidie een jaar na de toekenning uit voor deelname aan de *Invest Week*. Deze *Invest Week* bestaat uit een intensief programma waarin de kunstenaars worden bezocht door een groot aantal (inter)nationaal gerenommeerde curatoren, kunstenaars en critici. Dit programma biedt kunstenaars een inhoudelijke reflectie op het eigen werk en de eigen positie. De reacties hierop zijn heel positief. De contacten zijn niet alleen inhoudelijk waardevol, maar bieden kunstenaars én curatoren ook een belangrijke gelegenheid om hun netwerk te verbreden. Herhaaldelijk vernemen we dat de kunstenaars naar aanleiding van de *Invest Week* worden uitgenodigd voor residenties of presentaties.

In juni 2022 gingen 10 (inter)nationale curatoren, 5 leden van de adviescommissie PRO en 4 medewerkers van Stroom op atelierbezoek bij 12 kunstenaars. In totaal vonden er 120 atelierbezoeken in het kader van de *Invest Week* plaats. De bezoekende kunstprofessionals en deelnemende kunstenaars bezochten daarnaast zo'n 13 kunstlocaties en kunstenaarsinitiatieven in de stad.

120
atelierbezoeken

“What I appreciate the most was to participate in the Stroom Invest Program and to have the opportunity to allow myself to experiment with new techniques and materials with total focus on the process and not on the outcome. I perceive how this has and will continue to have a direct impact in my artistic production. I don't have words to express how grateful I am for the work you are doing.”

o Haagse kunstenaar n.a.v. de PRO Invest en de Invest week

Stroom Investweek: Alejandra López en David Bade (foto: Myung Feyen)

Young Talent Award 2022: Paulina Trzeciak, Zela Odessa Palmer, Jamal Ageli en Georgina Pantazopoulou (foto: Stroom Den Haag)

○ Stroom Young Talent Award, september 2022-augustus 2023

In 2022 heeft het KABK Invest-talentontwikkelingsprogramma een andere naam gekregen, namelijk de *Stroom Young Talent Award*. Dit is mede ingegeven door het feit dat de KABK de voorkeur heeft gegeven aan een andere inrichting van de prijzen. Daarmee is de *Aanmoedigingsprijs* komen te vervallen. Met de *Stroom Young Talent Award* zet Stroom voor vier afgestudeerden van de KABK een specifiek talentontwikkelingsprogramma op. Daarin is aandacht voor de artistieke ontwikkeling en voor verbreding en versterking van de beroepspraktijk. Eliane Esther Bots en Jeannette Slütter, kunstenaars met jarenlange professionele ervaring en expertise, begeleiden als mentor elk twee kunstenaars en proberen in nauw overleg werkplannen op maat te realiseren. Deelnemende kunstenaars zijn Jamal Ageli, Paulina Trzeciak, Georgina Pantazopoulou en Zela Odessa Palmer.

b) Beroepspraktijk versterken

Artistieke groei, bloeiende praktijken en een levendig kunstklimaat vragen om uitwisseling, sparren, onderzoek en experiment. Stroom heeft alle expertise en ervaring in huis om kunstenaars en het Haagse kunstenveld daarin te ondersteunen en van advies te voorzien. Om elkaar persoonlijker te leren kennen, organiseren we al jaren informele informatiebijeenkomsten.

○ Atelierbezoekprogramma

Stroom nodigt bijna maandelijks curatoren, galeriehouders, kunstenaars en critici uit binnen- en buitenland uit om atelierbezoeken af te leggen bij Haagse kunstenaars. Doel is om de zichtbaarheid van kunstenaars te vergroten, reflectie op hun werk te bieden en de bekendheid met hun werk te stimuleren. Voor dit atelierbezoekprogramma kunnen ingeschreven kunstenaars zich opgeven door te reageren op de oproep die we uitzetten via social media en de website van Stroom. Er zijn dit jaar 71 atelierbezoeken in het kader van dit doorlopende programma afgelegd bij Haagse kunstenaars. Voor de complete lijst met curatoren en deelnemers, zie de bijlage op pagina 85.

c) Vergroting zichtbaarheid

Stroom streeft ernaar Haagse kunst en kunstenaars zoveel mogelijk zichtbaar te maken. Daarbij zetten we extra in op experiment en het publiek maken van werk in ontwikkeling. Dat doen we niet alleen via de eigen websites en communicatiekanalen, maar ook door middel van het programma en de presentaties bij Stroom.

o Positions

Stroom is in 2022 gestart met de programmaliijn *Positions*. Dit jaarprogramma biedt een podium aan Haags talent. Het is een voortzetting van de eerdere programma's *Ondertussen* en *OpZicht*. *Positions* toont het werk van in Den Haag gevestigde kunstenaars (zowel nieuw werk als werk in uitvoering), waarmee de grote diversiteit van hun praktijk wordt getoond. Gedurende het jaar is er naast tentoonstellingen ook ruimte voor artistiek onderzoek, experimentele presentaties, lezingen, performances en nog veel meer. Behalve de tentoonstelling *Positions: Time-Based* (zie p. 40) vonden in 2021 de volgende vier *Positions*-presentaties plaats.

Positions: Leonie Brandner, Wilting Moss and Night Dreaming Flowers (foto: Myung Feyen)

Leonie Brandner, 7 mei t/m 12 juni 2022

Leonie Brandner presenteerde onderdelen van haar bredere onderzoek naar de etnobotanische relevantie van mossen. Haar installatie bestond o.a. uit muziek, verhalen, films van gefossiliseerde zaden en mossen, en avondprimula's. Zij wilde daarmee ruimte creëren om veelzijdige verhalen te vertellen, verbeeld vanuit een reeks niet-menselijke perspectieven zoals de wind, mineralen, rotsen en bloemen. Leonie Brandner ontving in 2021 een Stroom Invest-subsidie en nam deel aan de *Stroom Invest Week*.

Ellen Yiu Kwan Kit, 25 juni t/m 31 juli 2022

In de presentatie bij Stroom toonde Ellen Yiu Kwan Kit drie installaties. Elke installatie is een bouwsteen, die een proces voorstelt bij het navigeren door moeilijke situaties in het leven. Samen vormden ze als het ware een meditatie over de vasthoudendheid van de menselijke geest en de behoefte aan genezing. Haar werk is geïnspireerd op ambachtelijke tradities en natuurlijke materialen. Haar artistieke praktijk laat zich vooral leiden door intuïtie en gevoeligheid voor verschillende processen en materialen. Het resultaat is vaak speels en uitnodigend.

Alejandra López, 3 september t/m 9 oktober 2022

Alejandra López toonde recent werk en werk in ontwikkeling als onderdeel van haar lopend onderzoeksproject rond ecologie en storytelling. Zij ontving hier in 2022 een PRO Onderzoek-subsidie voor.

Lena Longefay, 5 november t/m 11 december 2022

Lena Longefay toonde meerdere installaties die haar 'economie van delen en geven' verbeeldden. Ze wil gemeenschappen creëren en biedt verschillende perspectieven op samenzijn door te focussen op details, discrepanties of dagelijkse gewoonten. Gedurende de presentatie organiseerde Longefay een aantal evenementen waarbij delen en geven met collega-kunstenaars voorop stonden. De resultaten/restanten hiervan waren te zien in een aparte display in de entree.

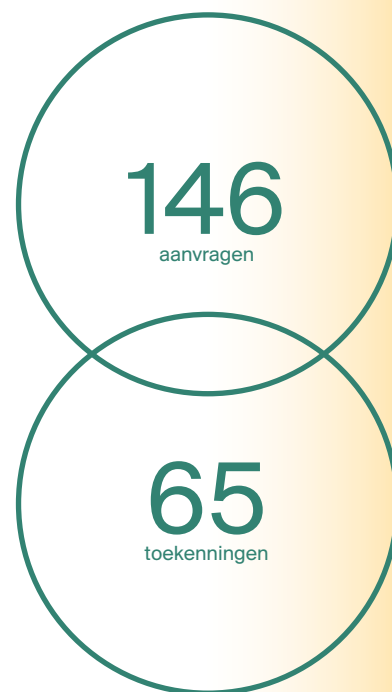
Subsidiestelsel

Stroom kende in 2022 drie soorten subsidies: PRO-subsidies, SPOT-subsidies en OBJECT-subsidies. Door de beperkingen van de coronapandemie werden veel kunstprogramma's, projecten en tentoonstellingen uitgesteld of geannuleerd. Ook werden nieuwe initiatieven en plannen op een lager pitje gezet of op de lange baan geschoven. In 2022 kwam alles weer op gang en werden alle plannen weer nieuw leven ingeblazen. Er kwamen dan ook veel aanvragen binnen voor zowel de PRO- als de SPOT-subsidies, met aanzienlijk hogere subsidiebedragen. De vraag naar hogere bijdragen heeft te maken met lastenverzwaring (met name energie en het duurder worden van materialen/diensten) en het opnemen van kunstenaarshonoraria in begrotingen. Omdat het budget van het subsidiefonds niet is toegenomen of is geïndexeerd, was het in 2022 eerder uitgeput. In oktober heeft Stroom zowel voor de PRO als de SPOT een subsidiestop moeten invoeren, omdat voor beide budgetten het subsidieplafond al was bereikt. De PRO-aanvraagronde van november en december 2022 zijn dus komen te vervallen. Voor de OBJECT-subsidie is in 2022 slechts één aanvraag binnengekomen. We vermoeden dat dit te maken heeft met de effecten van de pandemie op de kunstwereld, hogere energielasten en kosten voor levensonderhoud in combinatie met een structureel lage inkomenspositie van kunstenaars).

We constateren dat het grote aantal aanvragen, de toenemende behoefte aan advisering en informatievoorziening regelmatig onze capaciteit overstijgt.

○ PRO-subsidies

De PRO-subsidies hebben tot doel bij te dragen aan de versterking van het kunstklimaat in Den Haag. Met deze subsidie stelt Stroom zowel individuele kunstenaars als curatoren, samenwerkingsverbanden en organisaties in de gelegenheid bijzondere projecten of activiteiten te organiseren. Projecten mogen trouwens ook buiten de stad plaatsvinden, zolang ze bijdragen aan de ontwikkeling en (inter)nationale profilering van Haagse kunst en kunstenaars. Er werden dit jaar 146 PRO-aanvragen ingediend waar de PRO-adviescommissie een advies over heeft uitgebracht. Er zijn 65 aanvragen gehonoreerd. (zie p. ⁸⁴) voor een uitgebreid overzicht van de PRO-subsidies met daarachter de aantallen toegekende aanvragen in 2022. In 2022 zijn er nieuwe commissieleden geworven en - om het gehele proces nog transparanter en toegankelijker te maken - is er een vacature uitgegaan ten behoeve van een externe commissievoorzitter; Rob Knijn.

We are Ocean Global Program, Venice Biennale 2022 in Palazzina Canonica

○ SPOT-subsidies

Met de SPOT-subsidies draagt Stroom bij in de kosten van solo- en groepstentoonstellingen in binnen- en buitenland, alsmede de kosten van documentatie- en promotiemateriaal. Het doel van deze subsidie is het vergroten van de zichtbaarheid van Haagse kunstenaars. De aanvragen worden op formele criteria beoordeeld, en kunnen het hele jaar door worden ingediend zolang het subsidieplafond niet is bereikt. Er zijn in dit jaar 173 SPOT-aanvragen ingediend. 160 daarvan werden toegekend: 86 voor SPOT Individueel, 16 voor SPOT Groep en 58 voor SPOT Documentatie. Bij de aanvragen voor SPOT Individueel betreft het in ca. 60% van de gevallen een tentoonstelling in het buitenland. Bij SPOT Groep wordt hoofdzakelijk aangevraagd voor tentoonstellingen in Den Haag. Bij SPOT Documentatie wordt nog steeds erg vaak aangevraagd voor de bouw of actualisatie van de persoonlijke website.

○ OBJECT-subsidies

Het realiseren van betaalbare, goede werkruimtes voor Haagse kunstenaars is een van de beleidsspeerpunten van Stroom. Met de OBJECT-subsidies stimuleren we de uitbreiding van het aantal ateliers in Den Haag. Binnen deze subsidie onderscheiden we twee verschillende vormen: OBJECT Permanent en OBJECT Tijdelijk. De eerste is ten behoeve van de realisatie van permanente ateliers en levert bij toekenning een bijdrage in de bouwkosten of aankoop. OBJECT Tijdelijk is bedoeld als eenmalige bijdrage in de opstartkosten van nieuwe atelierruimtes in een tijdelijke locatie of atelierpand. Dit jaar heeft er één toekenning OBJECT Tijdelijk plaatsgevonden; voor kunstenaarsinitiatief Helicopter.

○ Kunstenaarsbestand

Om een beroep te kunnen doen op de subsidieregelingen en atelierbemiddeling dienen kunstenaars ingeschreven te staan in het kunstenaarsbestand van Stroom. De profielen van de kunstenaars uit dit bestand zijn allemaal zichtbaar op www.haagsekunstenaars.nl en www.thehagueartists.nl. Een onafhankelijke toetsingscommissie (zie p. 66) komt drie keer per jaar bijeen om degenen die zich hebben ingeschreven te toetsen. Dat doet de commissie aan de hand van ingediende documentatie en informatie. Kunstenaars worden beoordeeld op vakmanschap, kwaliteit, zeggingskracht van het werk, marktgerichte en publieke activiteiten en erkenning van het kunstenaarschap. Eind 2022 stonden er ruim 1186 kunstenaars ingeschreven bij Stroom. De toetsingscommissie heeft afgelopen jaar alleen de nieuwe inschrijvingen en afstudeerders met een meer toegepaste kunstrichting (denk aan mode, Interieur, typografie) bekeken, in totaal 70 kunstenaars. Er zijn 76 nieuwe kunstenaars ingeschreven in het kunstenaarsbestand van Stroom, waarvan 51 afstudeerders. Er is geen oproep voor hertoetsing verzonden naar kunstenaars bij wie de inschrijvingsduur was verstreken; hun termijn is opgeschort.

Atelierbeleid

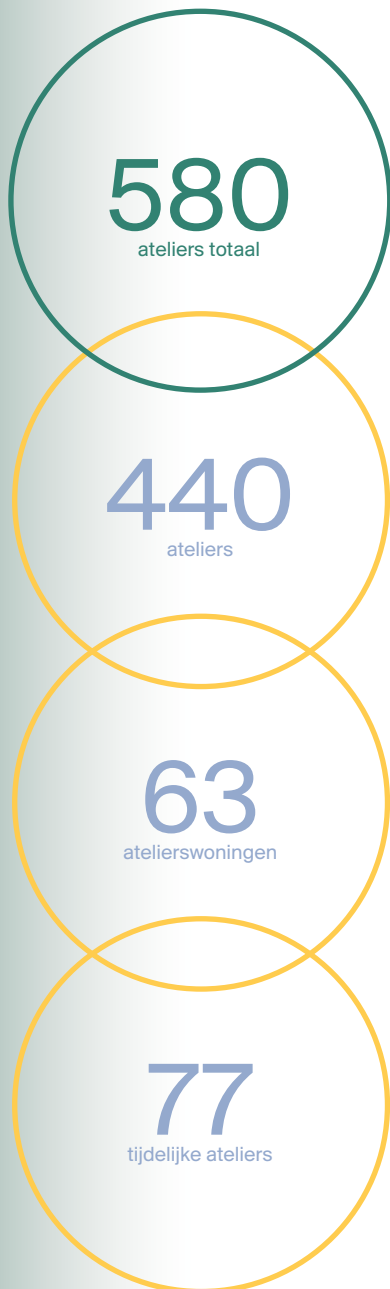
Stroom voert het gemeentelijk atelierbeleid uit voor Haagse beeldend kunstenaars en werkt daarbij voortdurend samen met de gemeente om nieuwe plekken te creëren en de bestaande voorraad te monitoren. Onze ambitie is om een pluriforme, stabiele en betaalbare ateliervoorraad voor Haagse kunstenaars en kunstenaarsinitiatieven en -collectieven te realiseren en hen bij het gebruik ervan zo goed mogelijk te begeleiden. We zijn geen eigenaar of beheerder, maar een bemiddelaar voor zowel (semi) permanente en tijdelijke ateliers als voor atelierwoningen en 'broedplaatsen'; verzamelplekken waar talentvolle makers en ondernemers samenkomen. Door onze expertise, goede relaties en de nauwe samenwerking met verschillende partners in het Haagse kunstenveld is Stroom in staat om de precieze behoefte en vraag vanuit het veld te formuleren en te adresseren. Als permanente gesprekspartner in het gemeentelijk broedplaatsenoverleg leveren wij zo een bijdrage aan een integrale en duurzame oplossing voor het ruimtevraagstuk.

○ Onderzoek/beleidsnotitie

In 2021 heeft Stroom een onderzoek laten uitvoeren door journalist/onderzoeker Roel Griffioen, dat in maart 2022 is afgerond met de rapportage *KUNST/WERK/PLAATS, naar een pluriform en gebruikersgericht atelierbeleid*. Het onderzoek richtte zich op nieuwe perspectieven voor het atelierbeleid en de rol van Stroom daarin. Het contextualiseerde gegevens uit voorgaande onderzoeken en benaderde het ateliervraagstuk vanuit verschillende disciplines. De rapportage analyseert het kunstlandschap, de complexiteit van het ateliervraagstuk en schetst mogelijke perspectieven. In 2023 worden de inzichten en kennis uit dit onderzoek verwerkt in een beleidsnotitie.

○ Broedplaatsen

Als expertisecentrum is Stroom, samen met de Haagse broedplaatsmakelaar Martine Zoeteman voortdurend met meerdere partijen – zoals woningcorporaties Haag Wonen en Staedion - in gesprek om werkruimte te bewerkstelligen. Daarnaast werken we samen met de gemeente en de broedplaatsmakelaar aan de ontwikkeling van een digitaal (kennis)loket voor Haagse broedplaatsen, dat naar verwachting in 2023 wordt gelanceerd.

Ateliërvorraad

○ *Permanent*

Op dit moment zijn er in Den Haag in totaal 580 ateliërruimtes in gebruik: 503 permanente ateliërs, waarvan 440 ateliërs en 63 ateliërwoningen en 77 tijdelijke ateliërs. (voor een overzicht zie p. ⁸⁷) Dit is zowel gemeentelijk vastgoed als panden in eigendom van corporaties, ateliërstichtingen en andere private partijen.

○ *Tijdelijk*

Een gezond en dynamisch kunst- en maaklimaat kan - naast een adequate voorraad betaalbare permanente ateliërs - niet zonder voldoende betaalbare tijdelijke ateliërruimtes. Deze tijdelijke ateliërs zijn van belang omdat vooral beginnende kunstenaars en initiatieven letterlijk de fysieke en financiële ruimte nodig hebben om te kunnen experimenteren en te werken aan de start van een kunstenaarspraktijk. Door de aantrekkende vastgoedmarkt en de tussenkomst van de vele leegstandsbeheerders staat de tijdelijke ateliërvorraad in Den Haag nog steeds onder druk. Ook dit jaar zijn er geen nieuwe ateliërs bijgekomen, waardoor het aantal tijdelijke ateliërs met 77 gelijk is gebleven. Dat is flink minder dan de 120 tijdelijke ateliërs die in de gemeentelijke nota *Ruimte voor de Kunst* (2008) zijn opgenomen. Voor een overzicht van de tijdelijke ateliërs in 2022, zie pagina ⁸⁷.

Ateliërwachtlijst

Eind december 2022 stonden er 108 kunstenaars op de ateliërwachtlijst. Dit aantal groeit gestaag. We constateren daarnaast dat er steeds meer jongere kunstenaars zijn die het prima vinden of er zelfs de voorkeur aan geven om het atelier met anderen te delen. Het contact met *peers*, de behoefte aan het delen van kennis en ervaring, het kunnen werken in een samenwerkingsverband of het werken aan gezamenlijke projecten zijn argumenten om voor gedeelde ateliërruimte te kiezen. Het brede spectrum van eisen en behoeften vraagt een voortdurend schakelen en een brede inzet van onze rol als adviseur.

Kunstenaars op de ateliërwachtlijst zijn op zoek naar een ruimte van gemiddeld 34m² en kunnen gemiddeld maximaal €250 aan huur betalen. 66 kunstenaars prefereren een ateliërwoning en zijn op zoek naar een gemiddelde minimale ateliërruimte van 29m² en gemiddelde minimale woonruimte van 45m². De gemiddelde maximale huur die men voor een ateliërwoning kan betalen is €700. De ateliërwachtlijst, en daarmee de vraag naar ateliërs, is gegroeid in de loop der jaren. Daarnaast zien we dat kunstenaars vanwege de pandemie (en ook de daaraan verbonden regeling waarbij huurkwietschelding plaatsvond) meer dan gebruikelijk honkvast zijn gebleven.

In 2022 is een start gemaakt om de ateliërwachtlijstprocedure te digitaliseren. Aan de website www.haagsekunstenaars.nl wordt een functie voor het inschrijven op de wachtlijst toegevoegd. Ook de betaalwijze voor inschrijving en de prolongatie van de wachtlijst ondergaan vernieuwing. In 2023 zal dit proces worden afgerond.

Yvonne Dröge Wendel, *To Be To Gather*, onthullend beeld in *De Beeldengalerij* (foto: Naomi Moonlion)

Kunst in de openbare ruimte

Inhoudsopgave

Stroom 2022 in cijfers

Jaaroverzicht

Haagse kunst en kunstenaars

Kunst in de openbare ruimte

Presentatieprogramma

Bibliotheek

Publiek en bereik

Organisatie

Financieel verslag

Kwantitatieve gegevens

Bijlagen

'Ambassadeursborrel' tbv Monument Haags Slavernijverleden en Koloniale Erfenis, 23 mei 2022 (foto: Mylène Siegers)

De laatste jaren is Stroom steeds intensiever betrokken bij opdrachten vanuit de stad met een hoge maatschappelijke urgentie. *Het Monument Haags Slavernijverleden en Koloniale Erfenis* is hiervan misschien wel het meest in het oog springende voorbeeld. Voor wie is het kunstwerk, waar komt het te staan en wie beslist daarover? Allemaal vragen met een politieke lading, waarbij de procedure van tevoren helder en transparant moet zijn. Zeker bij complexe maatschappelijke vraagstukken, is het van groot belang dat de 'sociale sokkel' breed en stevig verankerd is. Anders zakt het beeld alsnog door z'n fundament. Dit vergt naast kennis en ervaring met de vereiste procedures en de omgang met kunstenaars ook zekere *soft skills* om alle stakeholders te betrekken en te luisteren naar de uiteenlopende belangen.

Stroom is in het dertigjarig bestaan steeds meer een baken geworden, een vanzelfsprekende vraagbaak als het gaat over kennis op het gebied van kunst in de publieke ruimte. Niet alleen voor kunstenaars en de gemeente, maar ook voor de Haagse burgers. Zeker sinds de website *BKDH.nl* in de lucht ging, weten veel stadsbewoners ons te vinden. We zijn een makkelijk aanspreekpunt, toegankelijk en open. Dit geldt ook voor nieuwe buurtinitiatieven en de nazorg van kunstwerken. In 2023 gaan we op basis van de ervaringen in het afgelopen jaar samen met gemeente verder onderzoeken hoe wij in deze nieuwe behoefte kunnen voorzien.

Doordat landelijke kennisinstituten op het gebied van kunst in de publieke ruimte steeds meer wegvallen, is de kennis en ervaring van Stroom op dit gebied steeds belangrijker geworden. Deze expertise wordt voortdurend aangescherpt door gebruik te maken van een netwerk van internationale contacten waardoor waardevolle uitwisselingen en samenwerkingen ontstaan. Kunst in de publieke ruimte raakt aan verschillende kennisgebieden (kunsthistorie, erfgoed, stedelijke ontwikkeling en vergroening) en vraagt om een interdisciplinair en domein-overstijgend beleid. Deze integrale aanpak is nodig om de transitieopgave in een veranderende stad het hoofd te bieden. Als gesprekspartner levert Stroom steeds waardevolle advies en een constructieve bijdrage aan het levendige debat over het functioneren en inrichten van de openbare ruimte in Den Haag.

Collecties

De Beeldengalerij

De Beeldengalerij is een van de meest in het oog springende publieke collecties van de Haagse binnenstad. De galerij viert inmiddels haar dertigjarig jubileum en telt met 46 sculpturen een aanwas van meer dan één beeld per jaar. Omdat het masterplan van P. Struycken 40 sokkels omvat, wordt het *Open Depot* in het Zuiderpark steeds rijker. Het is een prachtig contrapunt voor de drukke binnenstad, met een heel eigen publiek.

Door het permanente karakter en de jaarlijkse nieuwe opdrachten blijft *De Beeldengalerij* een unieke vorm van kunst in de openbare ruimte. Om meer ruimte te maken voor diversiteit en evenwicht te bewerkstelligen in de vertegenwoordiging van verschillende groepen benaderen we de laatste jaren stelselmatig vrouwelijke kunstenaars en kunstenaars met een niet-westerse achtergrond voor nieuwe opdrachten. In 2022 onthulden we het nieuwe beeld *To Be To Gather* van Yvonne Dröge Wendel.

In het kader van ons integrale programma is er in 2022 voor gekozen om het nieuwe werk in de buitenruimte te combineren met een solotentoonstelling op locatie bij Stroom. Daarmee krijgt het beeld in de publieke ruimte de context van een reeks andere werken. Het oeuvre van Yvonne Dröge Wendel is daar geknipt voor. Al enkele jaren experimenteerde ze met vormen om een werk te creëren dat door het publiek geactiveerd zou kunnen worden. Voor *De Beeldengalerij* ontwierp ze een kartonnen huls die ze over de metalen sokkel schoof. Met een mesje maakte ze twee mensvormige contouren in het papier, zodat de voorbijganger uitgenodigd wordt naar binnen te kijken. Het karton werd vakkundig in aluminium gegoten, van buiten witgelakt en aan de binnenkant feloranje. *To Be To Gather* is een interactief beeld geworden; een ontmoetingsplek voor een intiem gesprek om *selfies* te maken, geluid of om een gevonden sleutelbos neer te leggen. Tijdens de onthulling op 22 juni toonden twee operazangeressen en een percussionist een voorproefje van de mogelijkheden. De onthulling van het beeld ging hand in hand met de gelijknamige tentoonstelling bij Stroom, die bezoekers de gelegenheid bood om zich ook tot andere werken van Dröge Wendel te verhouden

Buitenkunst Den Haag (www.BKDH.nl)

Sinds 2021 beheert en programmeert Stroom in opdracht van de gemeente Den Haag de website *Buitenkunst Den Haag* (www.BKDH.nl). Eind 2022 ontsloten we voor inwoners van Den Haag, toeristen en kunstliefhebbers op deze site informatie over 577 beelden die in de publieke ruimte staan. Foto's en tekst geven informatie over de kunstenaar, datering, materiaal en locatie. Ook krijgt de kijker inzicht in de reden waarom het kunstwerk op die plek staat, wie opdrachtgever was en wat de eventuele betekenis is. Nadat we in 2021 ruim 500 werken op de site hebben gezet en een eerste wandelroute werd gelanceerd, ging het project in 2022 een volgende fase in. Om meer inwoners en belangstellenden bij kunst op straat te betrekken, zijn er afgelopen jaar twee fietsroutes (*Wederopbouwkust in Escamp*, *Kunst in de Vinex*) plus een wandelroute (*Rondje Zuiderpark*) aan

Onthulling sculptuur 'To Be To Gather' (productie Alex Heuvink, Henk Visser, Hani Chladilová)

"Ik word er helemaal blij van, jullie site over de buitenkunst in Den Haag en voel me nu bijna een spoorzoeker."

"Buitenkunst Den Haag" wat een geweldige website!!! Ik las erover in de mail van In de buurt Den Haag en ben meteen gaan kijken. Rondje Centrum, de plattegrond met wandelroute en informatie, heb ik al geprint dus die ga ik dezer dagen lopen. Ik ben heel blij te lezen dat dit de eerste in een reeks is."

"Fantastische website van jullie, die Buitenkunst. Altijd gedacht dat de sculptuur tegenover de Rabobank aan de Bezuidenhoutseweg een ooievaar was... Weet nu beter!"

○ reacties van lezers per e-mail

Kunst in de Vinex: Leidschenveen-Ypenburg

Website Buitenkunst Den Haag, route *Kunst in de Vinex: Leidschenveen-Ypenburg*

577

kunstwerken online

de website toegevoegd. Van de wandelroute in het Zuiderpark is behalve een digitale versie ook een route in print uitgebracht, die vlak voor de zomer in het Zuiderpark en Escamp is verspreid.

4900

unieke bezoekers

Voor de Kerst is ook de nieuwe rubriek *Buiten Beeld* aan de site toegevoegd. Deze rubriek wil voor een breder publiek de dynamiek zichtbaar maken die een collectie buitenkunst met zich meebrengt. Regelmatig krijgen we via info@bkdh.nl vragen over een beeld dat wordt gemist, omdat het bijvoorbeeld tijdelijk in opslag is of wordt gerestaureerd. In *Buiten Beeld* is te lezen waarom een beeld tijdelijk of permanent uit de roulatie is en waar en wanneer het eventueel weer terugkomt. Aan die informatie kan ook beeldmateriaal worden toegevoegd over een restauratie of herplaatsing.

29442

views

Gezien de publieke belangstelling en het toenemend aantal vragen en meldingen over de buitenkunst vanuit de stad zelf (er worden door lezers steeds weer nieuwe beelden aangemeld), blijkt dat BKDH.nl een steeds belangrijkere functie vervult. In de eerste plaats als informatievoorziening en collectieontsluiting, maar ook als instrument om de betrokkenheid van inwoners van Den Haag bij kunst in de openbare ruimte te stimuleren. Het was tekenend dat er zoveel mensen reageerden op het bericht dat we via social media uitzetten over de huidige locatie van Jaap Karmans *Zebraklok*. Met thematische programmering en nog meer content (o.a. over muurschilderkunst en nagelvaste kunst) wil Stroom de website verder uitbouwen.

Opdrachten

'Ambassadeursborrel' tbv Monument Haags Slavernijverleden en Koloniale Erfenis, bijeenkomst 21 november 2022 (foto: Mylène Siegers)

Monument Haags Slavernijverleden en Koloniale Erfenis

De opdracht aan Stroom om een passend en waardig herdenkingsmonument voor het Haagse slavernijverleden te ontwikkelen is een opdracht van groot maatschappelijke gewicht, midden in de actualiteit. In februari 2022 begon Peggy Wijntuin als projectleider een zorgvuldige inventarisatie via meer dan tachtig gesprekken met sleutelfiguren en stakeholders uit Den Haag. Het doel van deze tweede fase in het traject was de verdere verdieping van de inhoudelijke randvoorwaarden en het creëren en vergroten van de betrokkenheid bij het thema. Dit resulteerde in een grote groep 'ambassadeurs' van het herdenkingsmonument, die in het afgelopen jaar meerdere keren voor ontmoeting en inspiratie bijeenkwamen bij Stroom.

Op basis van deze informatie en met behulp van dit nieuwe netwerk, werd het profiel voor de adviescommissie en voor de individuele leden ontwikkeld. In juni werden kandidaten uitgenodigd en begin september werd de *Adviescommissie Monument Haags Slavernijverleden en Koloniale Erfenis* officieel geïnstalleerd. Onder voorzitterschap van Annet Zondervan heeft de commissie zich vanaf september in veelvuldige bijeenkomsten over de centrale vragen van hun opdracht gebogen; of er één of juist meerdere monumenten moesten komen, en welke locatie(s) hiervoor het meest geschikt is cq. zijn. Stadswandelingen met en presentaties van experts brachten de commissie meer inzicht en kennis. Dit alles resulteerde in het *Advies Monument Haags Slavernijverleden en Koloniale Erfenis*, dat op 30 januari 2023 aan wethouder Vavier werd aangeboden.

'Hier werden wetten gemaakt en belangrijke beslissingen genomen'

○ Nicolette van der Werfover, Monument voor Haags slavernijverleden, AD/Haagsche Courant, 10 februari 2022

Advies Commissie Monument Haags Slavernijverleden en Koloniale Erfenis

Julianamonument

Het Julianamonument was de afgelopen jaren een terugkerend onderwerp in het jaarverslag. Alle onderdelen van het Julianamonument, een kunstwerk van Ingrid Mol, zijn gebakken en geglazuurd en inmiddels is ook de sokkel gegoten. Op dit moment worden twee locaties op de Koekamp als tijdelijke locatie onderzocht, omdat de hoogbouw en de verdere ontwikkeling van het Koningin Julianaplein nog steeds op zich laat wachten. De gesprekken en verkenningen over een alternatieve locatie zijn in volle gang en in 2023 verwachten wij hier meer duidelijkheid over.

Twee kunstwerken bij de Rotterdamsebaan

- *Kunstwerk Archeologie en Migratiestromen in het Molenvlietpark in Leidschenveen-Ypenburg*
- *Kunstwerk Justice, Flux en Victory Boogie Woogie in de Binckhorst*

Met ingang van 2022 is de verantwoordelijkheid en het budget voor de te realiseren kunstwerken bij de Rotterdamsebaan vanuit Dienst Stadsbeheer ondergebracht bij Dienst OCW. De opdracht aan Stroom om de werken te begeleiden tot aan de uitvoering, blijft onveranderd. De werkperiode van de geselecteerde kunstenaars voor de schetsopdrachten werd afgerond met een presentatie aan de respectievelijke adviescommissies. De presentatie van de schetsopdracht *Justice, Flux en Victory Boogie Woogie* vond eind januari plaats, de presentatie van *Archeologie en Migratiestromen* begin maart. Beide commissies kwamen unaniem tot hun beslissing over het uit te voeren voorstel en waren zeer verheugd over het hoge niveau van de schetsen en de wijze waarop de kunstenaars de opdracht hadden ingevuld. De geselecteerde kunstwerken zullen de internationale collectie van Den Haag een waardevolle impuls geven. Het vernieuwende en genereuze engagement met belangrijke maatschappelijke vraagstukken betekent een verrijking voor de stad. Beide kunstenaars zijn bovendien nog niet eerder in Nederland te zien geweest in een openbare collectie.

De voorstellen voor beide kunstwerken zijn zeer verschillend van aard, maar vragen allebei om een uitgebreide voorverkenning, onderzoek naar technische voorwaarden rond de uitvoering en voorbereidende gesprekken met mogelijke partners in de stad. Er is voor ieder kunstwerk een aparte stuurgroep ingericht voor de aansturing van de opdracht, waar zowel Dienst OCW, Stroom als het betrokken stadsdeel zitting in hebben. Voor het kunstwerk *Justice, Flux en Victory Boogie Woogie* aan de Binckhorstzijde van de tunnel is daarnaast een aparte overlegstructuur met Dienst Stedelijke Ontwikkeling en Dienst Stadsbeheer actief, die geschikte locaties in de Binckhorst onderzoekt. Het gaat daarbij om een uitzonderlijk voorstel, dat een appél doet op een zorgvuldige vertaling van schets naar de situatie in Den Haag. Deze vraagt om een testfase van alle technische facetten en een structuur van permanente materiële en immateriële zorg rond het kunstwerk op de lange termijn. Naar verwachting worden in de loop van 2023 de namen van de kunstenaars en de kunstwerken bekendgemaakt en zal voor het kunstwerk in het Molenvlietpark een deel van de publieke activiteiten plaatsvinden die het proces van de realisatie in werking zetten.

Kunst bij scholen

Stroom voert voor de gemeente Den Haag de percentageregeling uit voor kunstopdrachten bij scholen. Dat gebeurt in samenspraak met de schoolleiding van elke individuele school. Ondanks vertraging door schoolsluiting, quarantaineregels, langlopende bouwprocessen en exploderende bouwkosten, zijn er momenteel bij elf Haagse scholen flinke stappen gezet richting de realisatie van fraaie kunstwerken. In 2022 werden op de volgende twee scholen de kunstwerken opgeleverd.

Voor Kindcentrum Helen Parkhurst heeft kunstenaar Afra Eisma tekeningen van de leerlingen gebruikt om een groot wandkleed te maken. De tekeningen werden gemaakt tijdens een meerdaagse workshop onder leiding van Dicky Jansen. De workshop was onderdeel van de cultuurweek van de school. Om de leerlingen warm te laten lopen voor het kunstproject, is een videoclip gemaakt met Marnix van Uum en Bob Demper.

Lisa Sebestikova heeft een tien meter lang object gerealiseerd, hoog in de centrale hal van Kindcentrum Vroondaal. Het werk -met de titel *Waterbos* - verbeeldt de verbinding tussen de kinderen en de omgeving waar het nieuwe centrum gebouwd is. Grenzend hieraan is een 'natte ecologische zone' aangelegd ter bevordering van de biodiversiteit. Vissen, kleine reptielen en vogels krijgen hier de ruimte om onder bescherming van verschillende soorten beplanting en takken in rust op te kunnen groeien.

Verder werkten we in 2022 met diverse kunstenaars aan de volgende opdrachten:

Tom Claassen	De Blokpoelschool (definitief ontwerp)
Femme ter Haar	De A.M.G. Schmidtschool (schetsontwerp)
Nynke Koster	onderwijscluster aan de Donker Curtiusstraat (voorlopig ontwerp)
Henk Krijger	De Waalse Louise Colignyschool (reconstructie eerder werk)
Carel Lanters	De Spiegelschool (definitief ontwerp)
Maurice Meewisse	De Vuurvlinder (schets- en voorlopig ontwerp)
Annechien Meier	CBS De Vliermeent (definitief ontwerp)
Koos Meinderts & Annette Fienig	Koos Meindertsschool (schetsontwerp)
Joana Schneider	Kindcentrum Toermalijn (schetsontwerp)
Auke de Vries	Nutsschool Bezuidenhout (schetsontwerp)

Afra Eisma, *Wandkleed* bij Dalton Kind Centrum Helen Parkhurst (foto: Stroom Den Haag)

Lisa Bestikova, *Waterbos (Hideout)* bij Kindcentrum Vroondaal (foto: Lisa Bestikova)

Karski & Beyond, *UN Youth Impact - Muurschildering bij One Planet* (Museon-Omniversum) (foto: Stroom Den Haag)

Advies

Naast bovenstaande opdrachten worden we ook steeds meer gevraagd voor ander advies in verband met kunstwerken in de publieke ruimte. Dat betekent in de praktijk een uitbreiding van onze werkzaamheden en taken om aan die maatschappelijke behoefte tegemoet te komen.

○ UN Youth Impact muurschildering

Op 11 april was er de onthulling van de muurschildering van kunstenaarsduo Karski & Beyond op de buitenmuur van het Omniversum. Sinds kort is het Omniversum gefuseerd met het Museon en werken zij aan een gezamenlijke programmering vanuit het thema 'One Planet'. Hierin staan de 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's) van de Verenigde Naties centraal. De muurschildering is een uitwerking van SDG 16, die gaat over sterke juridische instellingen, het vergroten van de *rule of law* en het belang van duurzaamheid. De thema's van de opvallende muurschildering zijn aangereikt door jongeren in Den Haag, die via social media aangaven welke onderwerpen meer aandacht moeten krijgen in hun stad van vrede en recht. De jongeren waren uiteraard ook aanwezig bij de onthulling, evenals wethouders Van Asten van Cultuur en Bruines van Internationale Zaken.

Opening tentoonstelling *Positions: Time-Based*, Tineke van Veen & Barbara Prezelj, *Unsettling Dust* (foto: Naomi Moonlion)

Presentatie- programma

Inhoudsopgave

Stroom 2022 in cijfers

Jaaroverzicht

Haagse kunst en kunstenaars

Kunst in de openbare ruimte

Presentatieprogramma

Bibliotheek

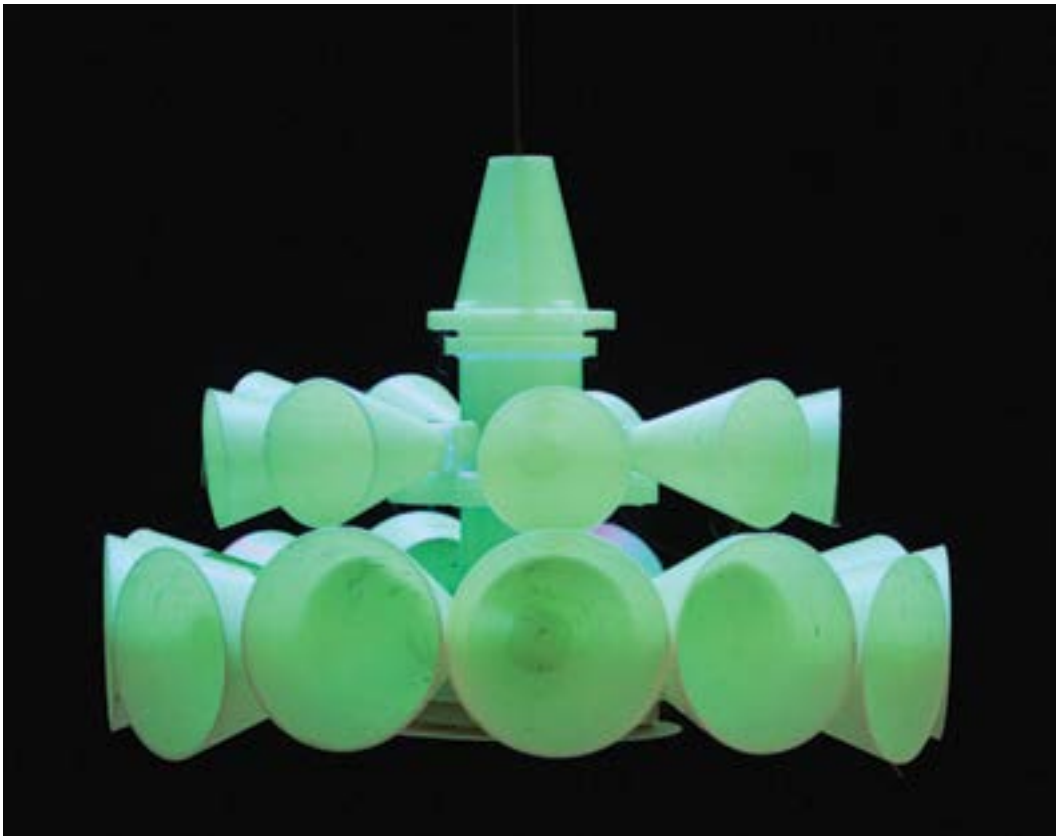
Publiek en bereik

Organisatie

Financieel verslag

Kwantitatieve gegevens

Bijlagen

From the Sea to the Clouds to the Soil: Yeon Sung, X-Scene 1.0 (foto: Naomi Moonlion)

Met het integrale presentatieprogramma zoekt Stroom Den Haag voortdurend naar mogelijkheden voor verbinding en verdieping tussen onze werkvelden en expertise, maar vooral tussen makers, onze bezoekers en de stad. In 2022 rondde we een aantal programma's af die door de pandemie vertraging hadden opgelopen, zoals het experimentele *Where's the exhibition?* en de internationale samenwerkingen in het kader van *Our House, your Home*. In 2022 vond ook de presentatie van Anna Dasović plaats, het derde project in een reeks samenwerkingen met de Hartwig Art Production | Collection Fund. In 2022 heeft ook een nieuw programma het licht gezien: *Positions*. Hiermee biedt Stroom een platform aan Haagse kunstenaars en nieuwe ontwikkelingen in hun artistieke praktijk.

Our House, your Home

Voor het meerjarige programma *Our House, your Home* (OHyH) nodigde Stroom in de afgelopen jaren een aantal internationale organisaties uit om tijdelijk de tentoonstellingsruimte over te nemen, om dingen te doen die zij het meest urgent, passend of uitdagend vinden. Onze gasten waren: Visual Culture Research Center uit Kiev (UA), left gallery, een digitaal platform uit Berlijn (DE), Languid Hands uit Londen (GB) en The Nest Collective uit Nairobi (KE). Het doel was om als organisatie te leren van de ervaringen van partners die in hetzelfde veld, maar in een ander land of andere cultuur werkzaam zijn. Met een gebaar van radicale gastvrijheid beoogde Stroom zich open te stellen als organisatie, presentatieplek en expertisecentrum. Op deze manier gaven we andere perspectieven en stemmen de ruimte, terwijl de gasten en hun praktijk ook als inspiratiebron dienden voor wat Stroom kan zijn. Het resultaat is een aantal experimentele projecten die door hun internationale karakter in de praktijk, en zeker vanwege de pandemie, grillig bleken in de uitvoering. Een vertaalslag maken naar deze nieuwe realiteit vergde veel flexibiliteit bij alle betrokken partijen. Het jaar 2022 stond in het teken van de laatste samenwerking in deze reeks; een co-publicatie met de Indiase organisatie Conflictorium.

Conflictorium: Elephant in the room 2021-2023

Conflictorium: Museum of Conflict is een bijzonder participatief museum in Ahmedabad (IN) dat alle aspecten van het begrip 'conflict' onderzoekt. Conflictorium heeft sinds de oprichting in 2013 thema's geadresseerd als gender, marginalisatie en identiteit en richt zich bij uitstek op jong publiek. Door de pandemie zijn de plannen van Conflictorium voor OHyH veelvuldig herschreven. Eén van de eerste plannen was om een olifant met een begeleider en het Conflictorium-team vanuit India naar Den Haag te laten reizen. Een letterlijke uitwerking van de uitdrukking 'een olifant in de kamer'. Wat op het eerste gezicht een ludiek concept lijkt is echter een kritiek op de diepgewortelde systemen van uitsluiting die vervlochten zijn in culturele instellingen en internationale samenwerking. Dit voorstel kon om uiteenlopende redenen geen doorgang vinden, maar om deze verwijzing te behouden, heeft Conflictorium de titel aangehouden en de invulling in een nieuw voorstel aangepast. Ook hierbij lag de focus op vormen van uitsluiting en de asymmetrische machtsrelaties of omkering hiervan. In dit geval is er gekozen voor een publicatie, inhoudelijk gevoed door Conflictorium en geproduceerd door Stroom in een 'hoge lonen land'. Voor de vormgeving werd ook een Haagse kunstenaar gevraagd, Carmen Dusmet Carrasco. Doel was een publicatie te realiseren op basis van een *closed call* onder Indiase kunstenaars en kunstschrijvers als kritiek op de gangbare 'open calls', die zich inclusiever voordoen dan zij zijn en daarmee symbool staan voor de infrastructuur in de kunst. De call werd uitgezet in december 2021 en precies één jaar later rolde de publicatie van de persen. De samenwerking tussen Conflictorium en Stroom vond de afgelopen jaren volledig online plaats. In 2023 wordt het boek gelanceerd en gedistribueerd.

Positions: Time-Based 5 februari t/m 3 april 2022

Positions: Time-Based vormde van het startschot voor de programmalijn *Positions*; het vervolg van de eerdere *Ondertussen* en *OpZicht* presentaties waarbij Haagse kunstenaars worden gepresenteerd binnen Stroom die eerder gebruik hebben gemaakt van ons stimulerend beleid. De eerste editie van *Positions* had een focus op videowerken die gemaakt zijn in de afgelopen twee jaar. In de tentoonstelling waren videowerken te zien van vijf kunstenaars: Eliane Esther Bots, Hannah Dawn Henderson, Tineke van Veen & Barbara Prezelj, Karel van Laere en Annemarie Wadlow. Hoewel de videowerken al bestonden, waren deze veelal nog niet in een galerie-omgeving getoond. Bijzonder is dat we met elk van de vijf kunstenaars een nieuwe stap hebben kunnen zetten in de ontwikkeling van het werk. In *Flow of Words* bijvoorbeeld, het werk van Eliane Esther Bots over de vertalers van het Joegoslavië-tribunaal (dat eerder alleen op filmfestivals draaide), werd in *Positions: Time-Based* vertoond met een schaalmodel van de rechtszaal waarin de vertalers werkten. Met een succesvolle opening met 200 bezoekers, direct na de laatste corona-lockdown, heeft Stroom zich nadrukkelijk als platform voor het Haagse kunstenveld kunnen etaleren. Een randprogramma bood verdieping aan een lokaal publiek en reflectie voor de bijdragende kunstenaars. Een afsluitend diner op uitnodiging, verzorgd door Haagse kunstenaars Alejandra Lopez en Lena Longefay, bood de kans om te netwerken.

Het feit dat we met *Positions* een nieuwe programmalijn zijn gestart waarbij de Haagse kunstenaar centraal staat, was ook een 'haakje' dat aansloeg bij de lokale pers. Er verscheen een mooi artikel ('Poëtische zoektochten') van Eline van der Haak in Den Haag Centraal en Walter van Teeffelen interviewde Annemarie Wadlow en Tineke van Veen in twee aparte sessies voor het blog *If then is now*. We waren mede-verguld toen de film van Esther Eliane Bots in september een Gouden Kalf voor Beste Documentaire won.

Yvonne Dröge Wendel: To Be To Gather, 14 mei t/m 31 juli 2022

In 2022 kwamen er twee grote projecten met kunstenaar Yvonne Dröge Wendel tot bloei. Reeds in 2019 werd haar de opdracht verstrekt om een nieuwe sculptuur te maken voor *De Beeldengalerij* en dit werk kon in de zomer feestelijk worden onthuld (zie p. 30). Het bood de kans om de gevestigde praktijk van deze gelauwerde kunstenaar en haar oeuvre in zijn totaliteit bij een nieuw publiek onder de aandacht te brengen met een solotentoonstelling bij Stroom.

In de tentoonstelling bij Stroom lag de focus op de bijzondere aandacht voor objecten en hoe die ons gedrag sturen, uitdagen en verrijken. Met subtiele en explicietere voorwerpen en settings wijst de kunstenaar met haar werk graag op deze spanning en ontrafelt ze de codes tussen mensen en objecten. Met een praktijk die ruim 30 jaar omspant, werd de selectie van kunstwerken in *To Be To Gather* ingegeven door precies deze terugkerende rode draad. Een groot installatiewerk dat Dröge Wendel in 1994 voor W139 (Amsterdam) had ontwikkeld, werd nieuw leven ingeblazen. Het nodigde bezoekers uit om op de 'juiste' vloerverhoging plaats te nemen en zo allemaal tijdelijk even lang te kunnen lijken. Haar langlopende serie *Wooden Sticks* kreeg een bijzondere rol in verschillende vormen. Meest in het oog springend was het onderdeel

"Being part of the Positions exhibition was a great opportunity for me and the development of my practice ... I have become more confident and aware of my style of filmmaking, and furthermore how I want my video practice to be experienced by a viewer. Having the technical support of the build-up team gave me more freedom... Speaking in the public program provided concentrated reflection time and an invaluable moment to figure out how to share my influences and references with a public."

○ Annemarie Wadlow

"Het was geweldig om onderdeel te zijn van Positions. De tentoonstelling zag er prachtig verzorgd uit en ik was trots om er onderdeel van uit te maken met mijn werk."

○ Karel van Laere

"... the manner in which Testament was presented in the exhibition is actually much closer to what I had originally aspired for the work... I also felt that this aspect of the presentation of the work at Stroom is also more reflective of current considerations that underline my practice."

○ Hannah Dawn Henderson

Positions: *Time-Based*: Eliane Esther Bots, *In Flow of Words* (foto: Naomi Moonlion)

Yvonne Dröge Wendel, *To Be To Gather* (foto: Naomi Moonlion)

Anna Dasović, *grounds for denial* (foto: Franz Mueller Schmidt, courtesy Hartwig Art Foundation)

Reenactment seminar (foto: Hani Chladilova)

“Ik maak veel objecten die net genoeg kwaliteiten hebben om iets te zijn maar toch altijd op het randje van het niets bewegen, dus geen kleur hebben of een specifieke vorm die opwindend is. Het is bijna niets.”

○ Interview met Yvonne Dröge Wendel, Springvossen, Amsterdam FM, 6 juni 2022

waarbij bezoekers volgens nauwkeurige instructies een houten stok konden vasthouden in een door Dröge Wendel bepaalde houding, duur en beweging. Een ander in het oog springend werk was *De Zwarte Bal* (2003), een aalbaar gevaarte dat te groot lijkt voor de ruimte en dat zachtjes door de bezoeker heen en weer kon worden geduwd. Deze uitnodigingen tot participatie zijn een essentieel onderdeel van haar werk. In de opzet en installatie van deze tentoonstelling, werd dit bovendien op enthousiaste en natuurlijke wijze opgepakt door bezoekers. Rondleidingen zoals die bij de opening en de Haagse rondgang HOOGTIJ maakten het voor grotere bezoekersgroepen toegankelijk en plezierig om met de kunstwerken en Dröge Wendels denken in contact te treden.

Anna Dasović, grounds for denial, 3 september t/m 16 oktober 2022

Najaar 2022 presenteerde Stroom het nieuwe videowerk *grounds for denial* van Anna Dasović in de entreeruimte. Het nieuwe werk maakt deel uit van Dasović' Srebrenica-reeks, waarin ze zich vanaf 2015 richt op retorische structuren die genocidaal geweld zichtbaar en onzichtbaar maken. *Grounds for denial* vloeit voort uit veldwerk dat ze verrichtte in verschillende steden in de Republika Sprska, het Servische deel van Bosnië en Herzegovina. Dasović bezocht deze plaatsen om te bestuderen hoe het Servische nationalisme in deze steden steeds meer vorm krijgt in de openbare ruimte. Het werk verwijst ook naar een groeiend historisch revisionisme van de systematische genocide op de Bosniakken in Bosnië en Herzegovina - zoals vastgesteld door het Joegoslavië-tribunaal. Niet voor niets dat Dasović dit werk in Den Haag wilde tonen waar de presentatie ook met belangstelling bekeken werd door bezoekers buiten het kunstenveld, zoals een groep studenten Slavische Studies van de Universiteit Gent. De tentoonstelling van Anna Dasović was de laatste in een serie van drie presentaties in samenwerking met de Hartwig Art Foundation. Stroom organiseerde in 2021 solotentoonstellingen met nieuw werk van Neo Matloga en Kevin Osepa. De drie presentaties maakten deel uit van het inaugurele project van het fonds. Alle nieuwe werken werden geschonken aan de Rijkscollectie.

Re-enactment

Op 15 oktober presenteerde Stroom in het kader van *grounds for denial* een publiek programma rondom het thema re-enactment, een artistieke methode om historische gebeurtenissen te recreëren. Het programma met internationale sprekers en gasten, bevatte diverse performatieve bijdragen: de film *Disturbed Earth* van Didem Pekün, over de ineffectiviteit van het diplomatieke en militaire apparaat bij het voorkomen van de massamoorden in Srebrenica; een performance door Bassem Saad en Sanja Grozdanić, die monumentale historische verslagen zoals die van het Internationaal Strafhof en de NAVO opnieuw bekijken; en een lezing door Maksym Rokmaniko van het Center for Spatial Technologies over het huidige onderzoek naar de reconstructie van het moment van de raketinslag in het Mariupol Theater op 16 maart 2022. Het seminar trok zeventig fysieke bezoekers. Het vormt het startschot voor een langer lopend onderzoek naar de rol van heropvoering van staatsgeweld in de kunst, dat Stroom in de periode 2024-2026 verder zal ontwikkelen.

From the Sea to the Clouds to the Soil

1 oktober t/m 18 december 2022

Het concept van de tentoonstelling *From the Sea to the Clouds to the Soil* kwam voort uit de vraag hoe we de verwantschap tussen mens, technologie en natuur op een minder rationele en op een meer zintuiglijke manier kunnen beschouwen. Het was de springplank voor gesprekken met kunstenaars Femke Herreggraven (die een aanpassing maakte op werk dat eerder dit jaar in Nottingham werd vertoond), Urok Shirhan, Natasha Tontey, Yeon Sung en Risk Hazekamp, die allen een nieuw werk ontwikkelden voor deze gelegenheid. Omdat de gesprekken vroeg in het proces plaatsvonden, werd de tentoonstelling in belangrijke mate door de makers mede-gevormd. Een organisch geheel dus, waarin veel vertrouwen werd gesteld in de experimentele ideeën en waarin ruimte was voor doorontwikkeling tot prachtige nieuwe werken. Het resultaat was een veelvormige ervaringsruimte die bezoekers fysiek betrok bij het delen van verhalen.

Voor het werk *Garden Amidst the Flame* van Natasha Tontey (dat zij later doorontwikkelde voor de Singapore Biënnale) ging Stroom een *co-commission* aan met La Becque en Shedhalle in Zwitserland en met Auto Italia in Londen. Er werd door de Britse media en Metropolis M aandacht besteed aan dit videowerk waarin fictie, geschiedenis en voorouderlijke relaties centraal staan.

Het randprogramma bestond uit een *open call* over ecologie en *kinship* die we uitschreven voor studenten en recente alumni van de KABK. Uit het grote aanbod werd een zestal uitstekende video's geselecteerd voor een screening-programma tijdens Museumnacht Den Haag op 8 oktober, waarbij de opkomst groot was en jonge makers de weg vonden naar ons publiek.

In samenwerking met Studium Generale van de KABK had Stroom een evenement gepland met het thema 'Earth-craft', onder leiding van de Amerikaanse arts en tuinder Rupa Marya. Zij was met het boek *Inflamed* (2021) een grote inspiratiebron voor de conceptuele ontwikkeling en het onderzoek achter de tentoonstelling. Dit evenement moesten we helaas op het laatste moment annuleren toen Marya een uitnodiging ontving om te spreken op de VN Klimaattop. Wel gaf zij alsnog in het voorjaar van 2023 een lezing aan de KABK. Voor een optimale verdiepingsslag werd tijdens de gehele duur van de tentoonstelling flink ingezet op het ontvangen van studentengroepen. Inhoudelijke uitwisseling, voor- en nagesprekken en een seminar bleken bijzonder geschikt om de thema's in de tentoonstelling verder over het voetlicht te brengen.

See You in The Hague

See You in The Hague is een veelzijdige vertelling over de ambitie en werkelijkheid van Den Haag als Internationale Stad van Vrede en Recht. Het is een programma waarin sinds 2013 het werk van kunstenaars wordt gepresenteerd dat verband houdt met de vrede en recht identiteit van deze stad. 2022 stond in het kader van het afronden van het interdisciplinaire onderzoeks- en onderwijsproject *Visualizing Peace*.

In een wereld waarin oorlog, geweld, crisis en conflict steeds meer naar de voorgrond komen, is het belangrijk om te kijken welke mechanismen hieraan ten grondslag liggen. Kunst biedt nieuwe invalshoeken en levert zo een belangrijke bijdrage aan dit onderzoek. Conflict en oorlog kent al

From the Sea to the Clouds to the Soil: Femke Herregraven, *Wet Spells* (foto: Naomi Moonlion)

From the Sea to the Clouds to the Soil: Urok Shirhan, *Just Songs* en Risk Hazekamp + Scape Agency, *how do we take care of our failures?* (foto: Naomi Moonlion)

Opening *From the Sea to the Clouds to the Soil* (foto: Naomi Moonlion)

Museumnacht Den Haag, filmprogramma met video's van studenten en pas afgestudeerden van de KABK (foto: Naomi Moonlion)

“The mediation display of the exhibition was minimal not to disturb the engagement, but detailed information could be accessed in printed form and — our favourite—in audio pieces online, adding more layers to our engagement.”

○ Julia Morandeira Arrizabalaga (Universiteit Leiden, minor Creative Strategies for a Society in Change)

“Urgente thematiek. Goed gecureerd: selectie van kunstenaars en werken sluiten goed aan en komen mooi samen in de ruimte. Mooie en goed leesbare boekjes erbij die de expo van context voorzien. Fijn ook dat het in het Engels is.”

○ Fleur Lamers (Fine Arts, ArtEZ)

een traditie van verbeelding in onze cultuur, maar hoe zit het met de verbeelding van vrede? Voorjaar 2022 werkten kunstenaars Ronald Ophuis en Sissel Marie Tonn en danser Peter Rombouts hier ieder apart aan. In het kader van de programmalijs *See You in The Hague* en de *Just Peace* maand organiseerden we twee workshops voor studenten van de KABK rond het thema kunst en vrede. Dit leidde o.a. tot een project waarbij de verbeelding van vrede werd vertaald in een compositie voor koor, waarin de klank en het ritme van huilen de basis was. Peter Rombouts coacht groepen aan de hand van dans, en door middel van beweging vindt hij wegen naar kennis die door het denken en analyseren vaak onbereikbaar zijn. Bij Stroom heeft hij een aantal improvisaties gedanst en gefilmd.

Zefir7/BNO Kring Den Haag

Stroom werkt gedurende het gehele jaar samen met de Bond Nederlandse Ontwerpers Kring Den Haag en biedt ruimte aan het ontwerperscafé Zefir7 met lezingen over nieuwe praktijken binnen het vak van grafisch ontwerper. De avonden worden doorgaans goed bezocht, vooral door studenten van de kunstacademie(s) en jonge ontwerpers, maar ook door gevestigde namen uit de ontwerperswereld. Net als de avonden zelf, is geen enkele aankondiging hetzelfde. Voor iedere editie krijgt een andere ontwerper de opdracht om de uitnodiging in verschillende uitingen vorm te geven. Door de lockdown in januari en een annulering in maart werden er in 2022 uiteindelijk zes avonden gerealiseerd in plaats van de reguliere acht. Ter gelegenheid van een speciale bibliotheekeditie vond de lezing van 17 mei bij uitzondering plaats in het Alfabeta in West Den Haag.

Bibliotheeksessie Leonie Brandner (foto: Stroom Den Haag)

Bibliotheek

Inhoudsopgave

Stroom 2022 in cijfers

Jaaroverzicht

Haagse kunst en kunstenaars

Kunst in de openbare ruimte

Presentatieprogramma

Bibliotheek

Publiek en bereik

Organisatie

Financieel verslag

Kwantitatieve gegevens

Bijlagen

Bibliotheeksessie Leonie Brandner (foto: Stroom Den Haag)

Bibliotheeksessie Minsook Kang (foto: Stroom Den Haag)

“There is this topic that me and my friend are researching for a video that we are making. It was really a big hassle for us to find good - visual - resources for our project. But after coming here to the Stroom library we met with at least 8 books on exactly the topic that we are interested in within the first 5 minutes just after we had arrived. So this was a super nice experience for us and very helpful. The vastness of themes that you have, really pushes exploration. You can come here without a plan.”

○ KABK student

Collectie: een diversiteit aan perspectieven

Het streven naar meerstemmigheid is een van belangrijkste drijfveren bij het collectioneren, én functioneren van onze bibliotheek. Door open te staan voor dialoog - met onze bezoekers, met ons netwerk, en met geschreven en verbeelde opvattingen en gedachten, houden we ons op de hoogte van actuele en latente ontwikkelingen in kunst en maatschappij. In de afgelopen dertig jaar is zo een collectie bijeengebracht met een diversiteit aan perspectieven op deze thema's, met als rode draad het Stroom programma. De collectie is hierdoor specifiek en tegelijk veel breder dan gebruikelijk in kunstbibliotheken. En door de ordening op thema, die naargelang actuele, veranderende inzichten ook steeds wordt aangepast, blijft de bibliotheek verrassen. We ontvangen vaak studenten van o.a. de Design Academy, Universiteit Maastricht, de Willem de Kooning Academie of de KABK voor onderzoek, veelal op het gebied van kunst en publieke ruimte. Ze blijken erg blij met de mogelijkheid om in vrijheid door de collectie te kunnen 'strollen', waardoor ze vaak op onvoorziene, en welkome publicaties stuiten. Drijvende kracht achter dit alles was de afgelopen 25 jaar onze bibliothecaris Arnold Mosselman. Hij heeft een unieke collectie samengesteld en met een feestelijke bijeenkomst in mei hebben we afscheid van hem genomen (zie p. 65).

Digitalisering: vergroting bereik en meerstemmigheid op wereldwijde schaal

Door de collectie te delen met vele professionals, geïnteresseerden en leken wordt als het ware continu voeding en zuurstof uitgewisseld. Juist vanwege die unieke kwaliteit willen we de collectie nog meer zichtbaar maken. Om het bereik te vergroten en in een duidelijke behoefte te voorzien willen we de collectie ook digitaal ontsluiten. We ontwikkelen momenteel een online database en een website waar de (inter)nationale bezoeker, net als in de fysieke bibliotheek, via thematische criteria materiaal en informatie over nieuwe aanwinsten of activiteiten kan vinden. Idealiter wordt de site ook interactief, opdat de bezoekers suggesties en visies met elkaar, en met ons, kunnen delen. Om zo meerstemmigheid op wereldwijde schaal realiseren.

Bibliotheeksessies: een boeiende uitwisseling van ideeën en associaties

Van veel kleinere schaal, maar evenzo relevant zijn de *Bibliotheeksessies*. Dit zijn verdiepende werksessies en bijeenkomsten voor een kleine groep kunstenaars, geleid door een Haagse kunstenaar die boeken bespreekt die van belang zijn geweest voor diens praktijk. De boeken vormen de aanleiding voor een gesprek over inspiratie en werkwijzen met circa zes andere Haagse kunstenaars. Vaak leidt dit al snel tot een boeiende uitwisseling van ideeën en associaties. In 2022 hebben drie sessies plaatsgevonden met als hoofdgasten Minsook Kang, Alike van der Kruijs en Leonie Brandner. De sessies waren zeer geslaagd, concluderen we uit de enthousiaste reacties. Vooral de mogelijkheid om op een informele manier met collega's uit het veld over je werk te kunnen praten, blijkt waardevol; vaak houden de kunstenaars ook na afloop contact.

Handout tbv *From the Sea to the Clouds to the Soil* (ontwerp: Kyliën Sarino Bergh)

Publiek en bereik

Inhoudsopgave

Stroom 2022 in cijfers

Jaaroverzicht

Haagse kunst en kunstenaars

Kunst in de openbare ruimte

Presentatieprogramma

Bibliotheek

Publiek en bereik

Organisatie

Financieel verslag

Kwantitatieve gegevens

Bijlagen

Museumnacht Den Haag (foto: Naomi Moonlion)

Communicatie

Stroom is een veelzijdige organisatie met een driedig functieprofiel en takengebied. Ten eerste dragen we, als sectorinstelling voor het Haagse kunstenveld, zorg voor het ondersteunen en stimuleren van Haagse kunst en kunstenaars. Daarnaast zijn we een expertisecentrum voor kunst in de publieke ruimte en zijn we verantwoordelijk voor het 'niet-museale kunstbeleid' van de stad Den Haag. Als derde programmeert Stroom als presentatie-instelling hedendaagse kunst in brede zin en op uiteenlopende manieren. Dit brede spectrum aan taken en activiteiten - het aanspreken van 'de maker en de stad'- resulteert in een divers publiek aan deelnemers, stakeholders en partners. Dat vraagt om communicatie op maat. Hoe kunnen we ons publiek - van jong tot oud, lokaal en (inter)nationaal, binnen en buiten het kunstenveld - in aanraking brengen met vooruitstrevende, hedendaagse kunst? Met gelaagde communicatie en een goede middelenmix lukte het ook in het afgelopen jaar weer om te informeren, te stimuleren en te activeren. We vinden het daarbij belangrijk dat we ook met de toenemende (na)druk op social media blijven vasthouden aan een persoonlijke toets waarbij we via rondleidingen, kennismakingsrondes, ambassadeursborrels en tafelgesprekken intensief contact houden met publiek en stakeholders. Uiteraard spelen daarbij ook de ontmoetingen in de flexruimte, de bibliotheek en de boekwinkel een belangrijke rol. Naast deze aanpak zetten we versterkt in op twee doelstellingen: translokaliteit en diversiteit & inclusie. In de praktijk betekent dit extra inzet om het Haagse kunstenveld in verbinding te brengen met het (inter)nationale vakgebied en vice versa, om stad en maker nog nadrukkelijker te verbinden, en om voortdurend - en ook buiten het kunstenveld - draagvlak te zoeken voor maatschappelijk urgente onderwerpen.

Publieksbereik

We zijn in 2022 gelukkig weer grotendeels open geweest voor het publiek. Het aantal activiteiten was nog steeds niet op het pre-pandemie-niveau, maar wel aanzienlijk hoger dan in 2021. Uit de enthousiaste reacties op de website BKDH.nl en de onthulling van kunstwerken zoals *To Be To Gather* en de scholenprojecten blijkt hoeveel publiek (weliswaar ongeteld) vrijwel dagelijks met kunst in de stad in aanraking komt. Het tekent het belang van kunst voor jong en oud. Mede in het licht van diezelfde pandemie merken we wel de veranderde tijden in de informatievoorziening en het relatiebeheer. Als het gaat om interactiviteit, co-creatie en beleving is ons programma tijdens Museumnacht een goed voorbeeld hoe we jong publiek meenemen in ons programma. Om het publiek van de toekomst verder optimaal te kunnen bedienen vergt echter een transformatie waarbij digitale technieken een belangrijke rol spelen. We moeten daarin duidelijk nog stappen zetten.

Stroom heeft in 2022 veel energie gelegd in de samenwerking met gelijkgestemden binnen en buiten het veld – denk ook aan HOOGTIJ en Spreek - om activiteiten via communicatieve kruisbestuiving meer en beter zichtbaar te maken. We ambiëren meer publiek aan te trekken door onze fysieke toegankelijkheid uit te breiden en activiteiten meer als interactieve beleving van de maker naar de stad uit te dragen. We hebben inmiddels met veel participatievormen ervaring opgedaan, maar zien ook daarin nog ruimte voor groei. Zo biedt ons integrale programma mogelijkheden voor verdere ontwikkeling van een duurzaam educatief programma waarbij we scholieren actiever betrekken.

De activiteiten die we organiseren met en voor het Haagse kunstenveld kunnen onverminderd op groot enthousiasme en betrokkenheid rekenen. De atelierbezoeken, de *Invest Week* en de kennismakingsborrels verbinden lokale talenten met het internationale veld en zorgen voor interessante spin-offs. Belangrijke (inter)nationale verbindingen werden gelegd door het werk van Yvonne Dröge Wendel voor *De Beeldengalerij* te combineren met een overzichtstentoonstelling van haar inspirerende oeuvre. Met de website *BKDH.nl* richten we ons heel direct op de stad en haar bewoners en is informatie over de vele kunstwerken in de stad 24/7 beschikbaar. De reacties en betrokkenheid van het publiek tonen onze ervaring en kracht in het samenbrengen van verschillende groepen binnen en buiten het kunstenveld: publiek dat belangstelling deelt in urgente maatschappelijke kwesties. Zo bleek ook tijdens het seminar *Re-enactment* en bij de najaarstentoonstelling *From the Sea to the Clouds to the Soil*; voor veel bezoekers aanleiding voor een gesprek dat zich naar verwachting ook buiten onze muren voortzet.

Gedurende 2022 hebben wij als organisatie versterkt aandacht besteed aan toegankelijkheid en diversiteit. In co-creatie met Omroep West is de tv-serie *Wat een verbeelding!* geproduceerd om Haagse burgers te informeren over de beelden in hun wijk. We experimenteerden verder met audio-versies van tentoonstellingsteksten om bezoekers met een visuele beperking bij de tentoonstelling *From the Sea to the Clouds to the Soil* te betrekken. De teksten waren in het Engels en het Nederlands en via QR-code toegankelijk op de mobiele toestellen van bezoekers die behoeften hadden aan een gesproken versie van de inleiding en meer verdieping van de werken. We hebben daarbij advies gezocht van Stichting Ogen en Oren tekort, een gespecialiseerde belangengroep voor het

toegankelijker maken van de culturele sector voor mensen met een beperking. De audiobestanden van de tentoonstelling bleken niet alleen een toevoeging voor mensen met een visuele beperking; ze waren ook aantrekkelijk voor bezoekers die zich beter op geluid dan op beeld kunnen concentreren. Dit alles om publieksbereik en -beleving verder te verbeteren en met nieuwe technische mogelijkheden te experimenteren. Het zijn aandachtspunten die steeds weer in onze gesprekken over communicatie naar voren komen.

Netwerk

De projecten die Stroom agendeert en de kunstwerken waar we als adviseur, bemiddelaar of uitvoerder bij betrokken zijn, vragen vaak om een productieve samenwerking, zowel binnen als buiten de culturele sector. We hechten er belang aan om daarbij zoveel mogelijk culturele en maatschappelijke partners te betrekken, zoals in het afgelopen jaar Stichting Ogen en Oren Tekort en de Koninklijke Bibliotheek en de culturele collega's van de Hartwig Art Foundation, Piket Kunstprijzen en Rijksdienst Cultureel Erfgoed. Het varieert van lokale samenwerkingsverbanden zoals Museumnacht, het UIT Festival, The Hague Contemporary en HOOGTIJ tot landelijke netwerken zoals het Landelijke Atelieroverleg en De Zaak NU tot internationale netwerken zoals SpaceX en Islands of Kinship. In het afgelopen jaar hebben we ons lokale netwerk verder uitgebreid door ons te verbinden aan Spreek, een debat- en dialooginitiatief van Haagse instellingen waaronder Het Nationale Theater, het Montesquieu Instituut, Movies That Matter en het Nationaal Archief. Het stimulerend beleid en de programmering van Stroom zorgt ook steeds weer voor een uitbreiding van ons internationale netwerk. In het afgelopen jaar heeft het programma *Our House, your Home* in samenwerking met Conflictorium geresulteerd in de publicatie *Elephant in the Room*. Ook hebben we het werk *Garden Amidst the Flame* van Natasha Tontey voor *From the Sea to the Clouds to the Soil* in coproductie gerealiseerd met internationale partners als Auto Italia in Londen, La Becque in Tour-de-Peilz en Shedhalle in Zürich. Daarnaast hebben wij geïnvesteerd in de opbouw van ons internationale netwerk met bezoeken aan Finland (Frame Finland, Helsinki) en Slowakije (Island of Kinship, Bratislava). Een netwerk waar we ons in 2022 nadrukkelijk aan hebben verbonden is Artist at Risk. We zijn er trots op dat we in 2022 de jonge Russische documentairemaker Arina Adju voor enkele maanden hebben kunnen steunen. Behalve dat we haar onderdak en rust hebben geboden, heeft ze in een tweetal avonden haar werk gepresenteerd en hebben we haar geïntroduceerd aan professionals in Den Haag.

De boekwinkel

Begin 2022 heeft de hele entreeruimte een metamorfose ondergaan, waarbij de diverse functies aantrekkelijk in één ontwerp zijn samengebracht. De boekwinkel kreeg daarbij een prominente plek in de ruimte. Meteen bij binnenkomst worden bezoekers een inspirerend assortiment aan boeken geboden en kan men op het gemak langs de boeken struinen. Het bijzondere aanbod van publicaties gemaakt door Haagse kunstenaars groeit nog steeds en is goed vertegenwoordigd in de winkel. Andere titels sluiten aan bij onze activiteiten en op actuele thematiek. In 2022 waren vooral de boeken over klimaatverandering en de relatie van mens en natuur, in aansluiting op de tentoonstelling *From the Sea to the Clouds to the Soil*, erg populair.

Website haagsekunstenars.nl

Stroom online

Op social media zijn we met name actief op Instagram en Facebook, met aan het eind van het jaar respectievelijk 8.565 en 11.444 volgers. Stroom beheert verder drie websites: *www.stroom.nl*, *www.haagsekunstenars.nl* / *www.thehagueartists.nl* en *www.BKDH.nl* (zie p. 30). Op deze sites noteerden we in 2022 in totaal 127.000 sessies. Dit is een flinke daling ten opzichte van 2021, toen er in totaal 155.000 sessies met 160.000 paginabezoeken waren. De daling is vooral terug te voeren op de corporate site van Stroom zelf, die technisch verouderd is en jaarlijks aan functionaliteit inboet. De best bezochte pagina's zijn de service-pagina's voor de makers van de stad, zoals het programma op de homepage, de pagina's over het atelier- en subsidiebeleid en het bulletinboard voor Haagse kunstenaars.

De websites *www.haagsekunstenars.nl* en *www.thehagueartists.nl* bleven in bezoekersaantallen vrij stabiel ten opzichte van 2021, met ruim 35.000 sessies en 82.000 paginabezoeken. De sites tonen veel groot en kwalitatief hoogwaardig beeld/video/audio materiaal en communiceren met beelden. De portfolio's en cv's op de site worden door de kunstenaars zelf bijgehouden in de werkomgeving *Mijn Stroom* waarop ze kunnen inloggen en hun digitale portfolio kunnen actualiseren. Op de homepage wordt elke week een specifieke kunstenaar, of groep kunstenaars uitgelicht, met een link naar de actualiteit en organisaties en tentoonstellingsplekken waar deze kunstenaars bijvoorbeeld te zien zijn. De sites worden geraadpleegd door algemeen geïnteresseerden, tentoonstellingsmakers, opdrachtgevers, kunstenaars, galeriehouders, andere digitale platforms en de adviescommissies en afdelingen van Stroom. Eind 2022 waren er op de site de profielen van ruim 1186 Haagse kunstenaars te zien, samen goed voor 16582 werken.

Voor de website *BKDH.nl* noteerden we 6.600 sessies; een verdrievoudiging ten opzichte van 2021. Er waren ruim 9.000 paginabezoeken.

Stroom in de pers

Net als in 2021 ging een groot deel van de persaandacht in 2022 uit naar onze activiteiten in verband met kunst in de openbare ruimte. Er was aandacht voor het nieuwe beeld van Yvonne Dröge Wendel in *De Beeldengalerij* en vooral voor de website *BKDH.nl*. Deze werd dit jaar flink uitgebreid, met beschrijvingen van de kunstwerken op straat en met fiets- en wandelroutes langs de beelden in de stad. Vooral de lokale pers pikte berichten hierover goed op. Daarnaast kregen de ontwikkelingen rond de voorbereiding van het *Monument Haags Slavernijverleden en Koloniale Erfenis* veel aandacht, met diverse interviews met projectleider Peggy Wijntuin. In vakmedia werd vooral gefocust op de kunstenaars. Zo verscheen er o.a. een diepgravend verslag bij Metropolis M over het seminar *Re-enactment* en op het blog Jegens & Tevens een serie interviews met de kunstenaars die deelnamen aan de *Stroom Invest Week*. Voor de gehele perslijst kijk op pagina 82 in de bijlage.

Urok Shirhan, *JUST SONGS* (foto: Naomi Moonlion)

Organisatie

Inhoudsopgave

Stroom 2022 in cijfers

Jaaroverzicht

Haagse kunst en kunstenaars

Kunst in de openbare ruimte

Presentatieprogramma

Bibliotheek

Publiek en bereik

Organisatie

Financieel verslag

Kwantitatieve gegevens

Bijlagen

Algemeen

Stroom is een organisatie in ontwikkeling. Sinds 2021 wordt Stroom geleid door een tweekoppige directie bestaande uit een artistiek en zakelijk directeur, respectievelijk Alexandra Landré en Bas Mulder. In 2022 is Hanneke Beynen tijdelijk aangetreden als interim zakelijk directeur. Sinds haar oprichting is de stichting organisch meegroeid met de veranderende taken en doelstellingen. Om een voorbeeldstellende en toekomstbestendige instelling te zijn is er in 2022 veel aandacht besteed aan de verbetering van de bedrijfsvoering. Er zijn stappen gezet die Stroom niet alleen (financieel) weerbaarder moet maken, maar ook de werknemers een veilig werkomgeving kan bieden. Zo is er afgelopen jaar reeds geïnvesteerd in het versterken van de bedrijfsvoering op het gebied van de financiële administratie en ICT. Werknemers zijn in de nieuwe procesvorming meegenomen via een WISP cursus, wat heeft bijgedragen aan het versterkt projectmatig werken binnen Stroom.

Fair Practice Code

Over het algemeen weet Stroom met een beperkt aantal medewerkers een groot aantal activiteiten te organiseren, taken uit te voeren en actief het netwerk te onderhouden. Tegelijkertijd is er al geruime tijd een structureel tekort aan capaciteit voor de uitvoering van alle taken en projecten, wat een sterke wissel trekt op de medewerkers. Na 30 jaar organische groei werkt Stroom met ingang van 2022 versterkt aan een nieuw HR-beleid waarin *fair practice* en een transparante, duurzame bedrijfsvoering centraal staan. Dit beleid moet o.a. waarborgen dat alle medewerkers – in dienst of in opdracht – een veilige werkomgeving ervaren en duurzaam inzetbaar zijn.

○ *Fair practice*

Er is - ingegeven door de crisisjaren 2011-2013 - versterkt ingezet op het waarborgen van financiële stabiliteit voor de kernprogrammering, waardoor minder geïnvesteerd kon worden in de vernieuwing van de organisatie en de ontwikkeling van een gedegen HR-beleid met een bijpassend functiehuis. Een betere inrichting van dit beleid biedt niet alleen de gelegenheid voor een herziening van individuele taken en een betere verdeling tussen personele draagkracht en draaglast, maar schept ook ruimte om bij te dragen aan talentontwikkeling in het culturele veld en de organisatie door middel van (betaalde) stage- en werkervaringsplekken. In de praktijk betekent dit vooral een heldere uitwerking van primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden, ook in relatie tot betaalstructuren voor freelancers, contracten en opdrachtovereenkomsten, evaluaties, begeleiding en scholing voor medewerkers en functioneringsgesprekken. De Fair Practice Code wordt hierbij uiteraard als leidraad gehanteerd, naast de Code Diversiteit & Inclusie (zie p. 62). Daarnaast volgt Stroom de respectievelijke richtlijnen en honoraria van de Rijksfondsen wat betreft de vergoedingen aan kunstenaars, vormgevers en andere makers.

○ *Veilige bedrijfscultuur*

In 2021 zijn twee vertrouwenspersonen aangesteld en zijn bijbehorende reglementen ingericht, die in 2023 geëvalueerd en verder ontwikkeld worden. Met ingang van 2022 organiseert de huidige directie per kwartaal een personeelsbijeenkomst om geluiden vanuit de organisatie te borgen. Voor het optimaliseren van een veilige werkomgeving voor alle werknemers en direct betrokkenen wil Stroom vanaf 2023 naast een interne ook een externe vertrouwenspersoon benoemen. Eén van de medewerkers heeft recent de cursus 'Fair Care' van De Zaak Nu gevolgd, waarin enkele aanvullende punten naar voren zijn gekomen om de algehele werksfeer en sociale veiligheid te verbeteren. Deze worden meegenomen in onderstaand stappenplan, samen met het HR-beleid

Code Cultural Governance

De acht principes van de Code Cultural Governance passen we als volgt toe.

1. Stroom is een stichting zonder winstoogmerk, die geleid wordt via het bestuursmodel met een vijfkoppig bestuur. De bestuursverantwoordelijkheden worden gedelegeerd aan de directie en zijn vastgelegd in een directiereglement. Het bestuur komt minimaal vier keer per jaar bijeen, indien nodig vaker. In de bestuursvergaderingen worden o.a. de strategie, het meerjarenbeleidsplan, de begroting, het jaarverslag en de jaarrekening goed- en/of afgekeurd. De directie levert deze stukken tijdig aan. Ook is minimaal een van de bestuursleden aanwezig bij de personeelsbijeenkomsten die minimaal vier keer per jaar worden belegd (zie Fair Practice Code). Pas na toestemming van het bestuur wordt een eventueel overschot binnen een reserve geplaatst of een tekort uit een reserve gedekt.
2. Sinds de oprichting wordt de stichting geleid via het bestuursmodel. Een bestuur bestaande uit een voorzitter, penningmeester, secretaris en twee algemene leden stuurt de organisatie op afstand aan middels gedelegeerde bevoegdheden aan de directie. Sinds 2021 is dat een tweekoppig directieteam: artistiek directeur en zakelijk directeur.
3. De bestuurders moeten in ieder geval jaarlijks, en in het geval bij wijziging vaker, in het kader van de verantwoording hun (neven) functie(s) aangeven. Hierdoor kan tijdig worden ingegrepen indien ongewenste belangenverstrengeling kan ontstaan.
4. Naast de vastgestelde rollen van voorzitter, secretaris en penningmeester, hebben alle bestuursleden sinds 2022 een van tevoren afgebakende rol binnen het bestuur, zoals onderdeel zijn van de remuneratiecommissie of HR. De dossierverdeling wordt meegenomen in de inrichting van de nieuwe functieprofielen in de overstap naar een Raad van Toezicht-model (zie beneden).
5. De verantwoordelijkheden van zowel het bestuur als het directieteam zijn juridisch vastgelegd in zowel een bestuurs- als een directiereglement. Aan het einde van elk jaar wordt verantwoording afgelegd middels een inhoudelijk jaarverslag, een bestuursverslag en een jaarrekening.
6. Er is een gedegen systeem ingericht waarbij elk kwartaal een rapportage wordt opgemaakt die wordt voorgelegd aan de directie en penningmeester. Elk half jaar wordt een tussentijdse rapportage uitgebracht aan de gemeente Den Haag, de grootste subsidiegever.
7. Naast de vier bestuursvergaderingen op jaarbasis komt het bestuur indien nodig vaker bijeen, zoals bij het werven van een nieuwe directeur of bij het beoordelen van een tussentijdse begroting. Ook heeft het bestuur per 2020 het accountantskantoor Flynth (voorheen Astrium)

aangesteld om de jaarlijkse accountantscontrole uit te voeren. Middels een jaarlijkse managementletter wordt het bestuur geïnformeerd over de gang van de zaken binnen Stroom.

8. Elk bestuurslid wordt voor vier jaar benoemd met de mogelijkheid om één keer herbenoemd te worden voor een tweede termijn van vier jaar. Mocht een bestuurslid aan het einde van de termijn aftreden dan wordt er in het openbaar een nieuw bestuurslid geworven. De termijnen worden in een schema van aan- en aftreden bijgehouden.

Code Diversiteit en Inclusie

Stroom beoogt een organisatiecultuur te realiseren die gelijkwaardigheid en inclusieve representatie uitdraagt. Wat betreft de programmering voldoen we al ruimschoots aan de CD&I-ladder, maar op het gebied van de andere drie P's (Publiek, Personeel en Partners) kan er nog winst worden behaald. Met de verandering van de organisatiecultuur die in 2022 in gang is gezet - gericht op een gelijkwaardige, inclusieve en diverse organisatie - ontstaat ruimte om actief mee te denken en betrokken te zijn bij de ontwikkeling van een cultureel veld vanuit antiracistisch, intersectioneel en antivalidistisch perspectief. Stroom ziet de CD&I dan ook als een wenselijke richtlijn voor de sector als geheel en de eigen organisatie in het bijzonder. Het is een instrument voor reflectie op ons eigen handelen en de maatschappij, maar ook een tool die aanzet om cultuurverandering om te zetten in concrete daden en beleid. Op beleidsniveau zijn de principes van de CD&I een aanleiding om deze concreet te agenderen. Niet alleen in de vorm van een checklist: het is een complexe aaneenschakeling van met elkaar verbonden kwesties van in- en uitsluiting, die om een uitgesproken positie vraagt en die het huidige management kritisch onderzoekt.

Sociale veiligheid

Door de tijdelijke afwezigheid van de zakelijk directeur en de stilstand die dat teweeg heeft gebracht, is het niet gelukt om een plan voor sociale veiligheid door te ontwikkelen in 2022. In lijn met het voorgaande zal een dergelijk plan in 2023 worden uitgewerkt.

Cultureel ondernemerschap

Net als in 2021 hebben wij in 2022 door verschuivingen in het programma een aantal eerder toegekende subsidies mee kunnen nemen. Dit waren aanvullende subsidies van het Mondriaan Fonds, bijdragen van de Vriendenloterij (voorheen BankGiro Loterij) en fondsen gelden van het Prins Claus Fonds voor verschillende tentoonstellingen en het project *Elephant in the Room* i.s.m. Conflictorium. Daarnaast heeft de tentoonstelling *From the Sea to the Clouds to the Soil* een projectbijdrage ontvangen van het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie.

Stroom heeft in 2022 een grote inventarisatie gedaan op de huidige in- en uitgaven van haar omzet. Daarbij is geconcludeerd dat voor het verstevigen en professionaliseren van haar bedrijfsvoering meer inkomsten nodig zijn. Er is een plan opgesteld om in 2023 extra bijdragen te werven via de HR Voucher van het Mondriaan Fonds en de Subsidieregeling Cultureel Ondernemerschap van de gemeente Den Haag. Daarnaast is met de gemeente afgesproken om de samenwerkingen rondom grote opdrachten in de openbare ruimte formeel te bestendigen

middels overeenkomsten van opdracht. Deze stappen zijn onderdeel van het verbeteren van de continuïteit van de bedrijfsvoering opdat deze te allen tijden gewaarborgd is. Dit zal dan ook een van de opdrachten zijn aan de nieuw te werven zakelijk directeur in 2023.

Bestuur en directie

Het bestuur van Stroom bestaat statutair uit vijf leden (zie p. 64). Bestuursleden worden aangesteld voor vier jaar en zijn eenmaal herbenoembaar. Bij de samenstelling van het bestuur streven we naar een evenwichtige opbouw en zoeken we naar complementaire deskundigheid op het gebied van beeldende kunsten, politiek, bestuur, stedelijke ontwikkeling en financiële zaken. Tenminste één van de leden van het bestuur heeft uitvoerende praktijkervaring op het gebied van beeldende kunsten. De beloning voor de bestuurders is beperkt tot vacatiegelden voor bijgewoonde vergaderingen.

Het bestuur houdt integraal toezicht op het functioneren van de organisatie, waarbij het vooraf beleidsstukken, jaarplannen en begrotingen goedkeurt en vaststelt. Ook ziet het bestuur achteraf toe op het beleid van de directie, de realisatie van de doelstellingen en activiteiten, het risicobeheer en op de algemene gang van zaken van Stroom. De beloning voor de directie voldoet aan de regels gesteld in de ‘Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector’ (WNT).

Het bestuur benoemt ook de externe accountant voor de jaarlijkse controle. De rolverdeling tussen bestuur en directie is bij Stroom primair vastgelegd in de statuten en een directiereglement. Het bestuur beslist over benoeming, beoordeling, bezoldiging en ontslag van de directie. In 2022 heeft Nike van Nuland aangegeven haar termijn van vier jaar niet te verlengen. Hiermee komt de functie van penningmeester vacant, waarvoor in 2023 werving plaatsvindt.

Mede in het kader van de Governance Code Cultuur beraadt het bestuur zich op het formuleren van een statutenwijziging, waarbij het huidige model (bestuur op afstand) wordt omgezet naar een Raad van Toezicht-model. Ter voorbereiding daarop is in 2022 onderzoek gedaan en een profiel in concept opgesteld. Verdere uitwerking volgt in 2023 in overleg met Cultureel Ondernemen.

naam	m/v/x	geb.	functie	aanstel.	aftr.	termijn	(neven) functies
Rabiaâ Benlahbib	v	1974	Secretaris	04/10/2016	03/10/2024	2	Directeur Creative Court Co-directeur Imagine IC (tot 1 maart) Directeur Kunstfort bij Vijfhuizen (v/a 1 mei) Docent KABK Voorzitter Laaktheater (tot 1 juni) Lid redactieraad Kunsten '92 Lid jury BNG Bank Erfgoedprijs (v/a 15 oktober)
Nike van Nuland	v	1968	Penningm.	03/04/2019	02/04/2023	1	Equity partner BDO Penningmeester bestuur Rotary club Den Haag Nieuwspoor
Robert Rinnooy Kan	m	1958	Lid	19/05/2015	18/05/2023	2	Directeur AGMinfo Vz. Unda Foundation
Joost Vrieler	m	1978	Wn. Vz.	31/08/2020		1	Directeur Stg Stokroos (tot 1 nov) Sr. beleidsadviseur Provincie Groningen (v/a 1 nov)
Mirjam Zweers	v	1977	Lid	05/12/2021		1	
Bas Mulder	m	1962	Zakelijk directeur	01/04/2021			Penningmeester Voedselbuurtbos Treemanspolder
Alexandra Landré	v	1977	Artistiek directeur	01/05/2021			Adviseur CBK Rotterdam Lid bestuur De Zaak Nu
Hanneke Beynen	v	1983	Zakelijk directeur a.i.	01/04/2022			Directeur a.i. Stichting Music Matters Lid bestuur Stichting M.A.M.A. Voorzitter bestuur Stichting TMP. Lid Raad van Toezicht Stichting Niet Normaal INT Lid Ketentafel Marketing & Communicatie FAIR PACCT

Medewerkers 2022

Dit jaar is onze bibliothecaris, Arnold Mosselman, met pensioen gegaan. Hij heeft in de afgelopen ruim 25 jaar een unieke collectie samengesteld en geordend. Door zijn interesse voor de bezoeker, zijn kennis van kunst en zijn jarenlange betrokkenheid bij Stroom, kon hij de bezoekers vele ideeën aanreiken. In 2022 hebben we ook afscheid genomen van Anne Marijn Voorhorst als secretaris subsidies & toetsingen en hebben we voor die taak Saskia Haverkamp mogen verwelkomen.

○ *Vaste medewerkers*

Hildegard Blom, medewerker communicatie

Vincent de Boer, beleidsmedewerker kunst in de openbare ruimte

Connie van Driel, hoofd subsidies, documentatie & ateliers

Johan van Gemert, coördinator techniek

Saskia Haverkamp, medewerker subsidies

/secretaris PRO commissie (sinds 21 maart)

Dorien Jansen, medewerker secretariaat en financiële administratie

Marieke Klos, medewerker productie / facility manager / educatie

Alexandra Landré, artistiek directeur, waarnemend zakelijk directeur

(officieel tot 1 oktober, daarna is Hanneke Beynen benoemd)

Ilga Minjon, programmamaker beeldende kunst

Arnold Mosselman, bibliothecaris (tot 1 mei)

Bas Mulder, zakelijk directeur

Lidwien Nielander, bibliothecaris

Liesbeth Nieuwenweg, medewerker communicatie

Wieteke Noort, medewerker financiële administratie

Remco Osorio Lobato, medewerker ateliers

Mischa Poppe, medewerker subsidies

Cora Roorda van Eijsinga, coördinator receptie

Michelle Schulkens, coördinator productie

Sandra Spijkerman, projectleider BKDH.nl

Ira van der Valk, medewerker documentatie / boekverkoop / archief

Lua Vollaard, programmamaker beeldende kunst

○ *Flexibele schil tijdelijke, freelance en externe medewerkers*

Christie Bakker, medewerker communicatie & marketing

Stefan Bandalac, media productie

Hanneke Beynen, zakelijk directeur a.i.

Kyliën Sarino Bergh, ontwerper

Harold de Bree, opbouwmedewerker

Hani Chadilova, video/fotograaf

Carmen Dusmet Carrasco, ontwerper

Robbert Erwich, administratieve ondersteuning (Blended Business)

Myung Feyen, fotograaf

Arthur de Hart & Joao Marcelino, schoonmaak (De Hart Service)

Robbin Heijker, oproepkracht

Sascha Hennink, administratieve ondersteuning (Blended Business)

Ralph Kämena, fotograaf BKDH.nl

Anneleen de Jong, projectleider *See You in The Hague*

André Kruysen, curator *De Beeldengalerij*

Hein van Liempd, opbouwkracht licht en geluid

Annechien Meier, oproepkracht

Naomi Moonlion, fotograaf
Wineke van Muiswinkel, projectleider kunstwerken Rotterdamsebaan
Nishiko, adviseur digitalisering
Arianne Olthaar, oproepkracht
Leon Perlot, coördinator Kunst bij Scholen
Arjun Prahladsingh, ICT (Campai)
Ton Schuttelaar, opbouwmedewerker
Katerina Sidorova, oproepkracht
Mylene Siegers, fotograaf
Wieger Sikkema, accountant (Flynth, voorheen Astrium)
Pepijn Kemper, accountant (Flynth, voorheen Astrium)
Jennifer Steetskamp, adviseur fondsenwerving (Firma Steetskamp)
The Rodina, ontwerper
Peggy Wijntuin, projectleider Herdenkingsmonument Slavernijverleden
Pierre Zylstra, fotograaf

○ *Adviescommissie PRO-subsidies*

Uit een poule van elf personen worden er per
beoordelingsbijeenkomst vijf uitgenodigd:

Katayoun Arian (januari 2018)
Dewi Bekker (vanaf september 2022)
Maurice Bogaert (januari 2018)
Annet Dekker (september 2018)
Gijs Frieling (t/m juli 2022)
Maritt Kuipers (vanaf januari 2022)
Marius Lut (t/m juli 2022)
Kianoosh Motallebi (vanaf januari 2022)
Radna Rumping (vanaf januari 2022)
Nadine Stijns (vanaf januari 2022)
Huib Haye van der Werf (januari 2018)
Luuk Wilmering (vanaf september 2022)
Roel Wouters (september 2018)
Rob Knijn (voorzitter)
Saskia Haverkamp / Mischa Poppe (secretaris)

○ *Toetsingcommissie*

Thomas Ankum (t/m december 2022)
Lynne van Rhijn
Simone van den Heuvel
Pim Voorneman (t/m mei 2022)

○ *Kunstcommissie Rotterdamsebaan: Archeologie & Migratiestromen*

Corien Bakker
Mohamed Chohabi
Floris Kaayk
Balout Khazraei
Teunis Klapwijk
Sylvie Zijlmans
Jean Bernard Koeman (voorzitter)
Lidwien Nielander (notulist)

○ *Kunstcommissie Rotterdamsebaan:
Justice, Flux and Victory Boogie Woogie*

Lewis Biggs
Philippe Van Cauteren
Sharon Oldenkotte
Paul Janssen
Arnoud Holleman
Sereh Mandias
Khadija Nairi (voorzitter)
Lidwien Nielander (notulist)

○ *Adviescommissie Monument Haags
Slavernijverleden en Koloniale Erfenis*

Lisette van den Berg
Marian Markelo
Lionel Martijn
Edwin Reijntjes
Henry Timisela
Amber Toorop
Annet Zondervan (voorzitter)
Saskia Haverkamp (secretaris)

Adviescommissie *Monument Haags Slavernijverleden en Koloniale Erfenis*, geflankeerd door links Alexandra Landré en rechts Peggy Wijntuin. Afwezig op de foto commissielid: Lisette van den Berg (foto: Pierre Zylstra)

Financieel verslag

Inhoudsopgave

Stroom 2022 in cijfers

Jaaroverzicht

Haagse kunst en kunstenaars

Kunst in de openbare ruimte

Presentatieprogramma

Bibliotheek

Publiek en bereik

Organisatie

Financieel verslag

Kwantitatieve gegevens

Bijlagen

Financieel verslag

BALANS PER 31 DECEMBER 2022

(na resultaatbestemming)

	31 december 2022		31 december 2021	
	€	€	€	€
ACTIVA				
Vaste activa				
Materiële vaste activa (1)				
Inventaris		45.862		56.814
		<u>45.862</u>		<u>56.814</u>
Vlottende activa				
Vorderingen	(2)	238.998	438.022	
Liquide middelen	(3)	<u>1.712.233</u>	<u>1.560.230</u>	
		1.951.231		1.998.252
		<u>1.997.093</u>		<u>2.055.066</u>

	31 december 2022		31 december 2021	
	€	€	€	€
PASSIVA				
Reserves en fondsen	(4)			
Bestemmingsreserves	159.288		159.288	
Overige reserves	157.128		136.399	
Bestemmingsfondsen	510.857		485.857	
		827.273		781.544
Voorzieningen	(5)		12.000	12.000
Kortlopende schulden	(6)			
Crediteuren	191.342		279.134	
Overige belastingen en premies sociale verzekeringen	69.130		71.848	
Overige schulden en overlopende passiva	897.348		910.540	
		1.157.820		1.261.522
		<u>1.997.093</u>		<u>2.055.066</u>

1 STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER 2022

	Realisatie 2022	Begroting 2022	Realisatie 2021
	€	€	€
Baten			
Baten van particulieren	(7) 191	-	253
Sponsorbijdragen	(8) 6.300	6.300	6.300
Subsidiebatens	(9) 2.582.389	2.637.358	2.322.116
Overige baten	(10) 412.192	93.826	479.411
Som der baten	3.001.072	2.737.484	2.808.080
Lasten			
Besteed aan de doelstellingen			
Algemeen	(11) 35.456	66.500	58.978
Voorwaardenscheppend Beleid	(12) 549.777	763.565	568.991
Inhoudelijk beleid	(13) 144.332	173.000	100.312
Kunst in de openbare ruimte	(14) 249.382	100.600	197.488
	978.947	1.103.665	925.769
Kosten van beheer en administratie			
Personeelslasten	(15) 1.583.650	1.340.948	1.383.913
Afschrijvingen	(16) 13.621	15.000	10.475
Overige bedrijfslasten	(17) 371.215	355.800	375.873
	1.968.486	1.711.748	1.770.261
Saldo voor financiële baten en lasten	53.639	-77.929	112.050
Rentelasten en soortgelijke lasten	(18) -7.910	-	-6.166
Saldo	45.729	-77.929	105.884
Resultaatbestemming			
Bestemmingsreserves	-	-	23.000
Overige reserves	20.729	-77.929	5.884
Bestemmingsfondsen	25.000	-	77.000
	45.729	-77.929	105.884

Besteed aan de doelstellingen

	Realisatie 2022	Begroting 2022	Vershil 2022	Realisatie 2021
	€	€	€	€
11. Algemeen				
Publiciteit, PR, Communicatie	9.806	27.500	-17.694	31.406
Ontvangst	12.810	24.500	-11.690	23.748
Kennis en onderzoek	12.840	14.500	-1.660	3.824
	<u>35.456</u>	<u>66.500</u>	<u>-31.044</u>	<u>58.978</u>
12. Voorwaardenscheppend Beleid				
Algemeen	5.105	21.365	-16.260	12.500
Subsidiebeleid	521.496	562.200	-40.704	519.594
Stimulerende activiteiten	35.230	169.500	-134.270	27.653
Atelierbeleid	6.922	10.500	-3.578	11.275
Vervallen subsidietoekenningen vorige jaren	-18.976	-	-18.976	-2.031
	<u>549.777</u>	<u>763.565</u>	<u>-213.788</u>	<u>568.991</u>
Er zijn geen objectsubsidies voor atelierpanden toegekend, welke was begroot op € 40.000. Daarnaast zijn er minder subsidies verstrekt dan is begroot.				
13. Inhoudelijk beleid				
Algemeen	15.023	10.000	5.023	6.600
Our House, your home	3.472	-	3.472	36.029
Hartwig Foundation	12.564	18.500	-5.936	20.739
Reading Residency	-	-	-	5.902
See you in the Hague	12.950	-	12.950	4.253
Uncertainty Seminars	22	12.000	-11.978	26.789
Augustina Woodgate	11	27.500	-27.489	-
From the Sea to the Clouds to the Soil	50.317	35.000	15.317	-
Positions Time Based	28.307	35.000	-6.693	-
Yvonne Droge Wendel	21.666	35.000	-13.334	-
	<u>144.332</u>	<u>173.000</u>	<u>-28.668</u>	<u>100.312</u>
14. Kunst in de openbare ruimte				
Algemeen	15.518	6.100	9.418	38.083
Een antropologie in de publieke ruimte	-	-	-	46.140
De Beeldengalerij	45.768	32.500	13.268	62.319
School projecten	144.098	50.000	94.098	9.654
Projecten in opdracht	36.474	-	36.474	20.360
Beheer en onderhoud	7.524	12.000	-4.476	20.932
	<u>249.382</u>	<u>100.600</u>	<u>148.782</u>	<u>197.488</u>

Kwantitatieve gegevens

Inhoudsopgave

Stroom 2022 in cijfers

Jaaroverzicht

Haagse kunst en kunstenaars

Kunst in de openbare ruimte

Presentatieprogramma

Bibliotheek

Publiek en bereik

Organisatie

Financieel verslag

Kwantitatieve gegevens

Bijlagen

Kwantitatieve gegevens

Format prestatieraster Gemeente Den Haag 2022

BEELDENDE KUNST EN VORMGEVING		Eenheid	Raming	Realisatie
TENTOONSTELLINGEN EN ACTIVITEITEN				
1	Tentoonstellingen in eigen huis	aantal	8	8
2	Presentaties elders	aantal	5	2
3	Lezingen/debatten/symposia/sessies/performances	aantal	10	23
4	Excursies/workshops/cursussen/game-jam	aantal	10	
5	Overige activiteiten	aantal	4	6
6	Totaal tentoonstellingen en activiteiten (1+2+3+4+5)	som	37	39
7	Bezoeken tentoonstellingen in eigen huis	aantal	500	2300
8	Bezoeken presentaties elders	aantal	500	300
9	Bezoeken lezingen/debatten/symposia/sessies	aantal	100	883
10	Bezoeken excursies/workshops/cursussen	aantal	100	
11	Bezoeken overige activiteiten	aantal	500	409
12	Totaal aantal bezoeken (7+8+9+10+11)	som	1700	3892
	<i>specificatie bezoeken</i>			
13	Gratis bezoeken	aantal	1700	3895
14	Betaalde bezoeken	aantal		
15	Ooievaarspas bezoeken	aantal		
16	CJP bezoeken	aantal		
	UW DEELNAME AAN BEURZEN en MANIFESTATIES			
17	in Den Haag	aantal	n.v.t.	n.v.t.
18	met aantal kunstenaars	aantal		
19	in de rest van Nederland	aantal	n.v.t.	n.v.t.
20	met aantal kunstenaars	aantal		
21	in het buitenland	aantal	n.v.t.	n.v.t.
22	met aantal kunstenaars	aantal		
	KUNSTENAARSONDERSTEUNING			
23	Deelnemende kunstenaars werkplaatsfaciliteiten	aantal	n.v.t.	n.v.t.
24	Deelnemende kunstenaars gastateliers	aantal	4	1
25	Deelnemende kunstenaars begeleidingstrajecten	aantal	n.v.t.	n.v.t.

H. CULTUURPARTICIPATIE: CURSUSSEN/LESSEN/WORKSHOPS IN DE VRIJE TIJD		Eenheid	Raming	Realisatie
CURSISTEN/DEELNEMERS OP LEEFTIJD				
1	Kinderen tot 12 jaar	aantal		
2	Jongeren van 12 tot 18 jaar	aantal		
3	Volwassenen 18 tot 55 jaar	aantal		
4	Senioren 55+	aantal		
5	Totaal aantal cursisten/deelnemers (1+2+3+4)	som	0	0
6	waarvan doorgestroomd naar (theater)opleiding	aantal		
7	waarvan deelnemers ooievaarspas	aantal		
KLASSEN/GROEPEN OP LEEFTIJD				
8	Kinderen tot 12 jaar	aantal		
9	Jongeren van 12 tot 18 jaar	aantal		
10	Volwassenen 18 tot 55 jaar	aantal		
11	Senioren 55+	aantal		
12	Totaal aantal klassen/groepen (8+9+10+11)	som	0	0

CULTUUREDUCATIE HAAGSE SCHOLEN		Eenheid	Raming	Realisatie
SCHOOLVOORSTELLINGEN HAAGSE SCHOLEN				
1	Schoolgebonden voorstellingen primair onderwijs	aantal		
2	Schoolgebonden voorstellingen voortgezet onderwijs	aantal		
3	Schoolgebonden voorstellingen MBO	aantal		
4	Schoolgebonden voorstellingen HO	aantal		
5	Totaal schoolgebonden voorstellingen (1+2+3+4)	som	0	0
LESSEN/ACTIVITEITEN CULTUUREDUCATIE HAAGSE SCHOLEN				
6	Schoolgebonden lessen/activiteiten primair onderwijs	aantal	2	
7	Schoolgebonden lessen/activiteiten voortgezet onderwijs	aantal	2	3
8	Schoolgebonden lessen/activiteiten MBO	aantal		
9	Schoolgebonden lessen/activiteiten HO	aantal		
10	Totaal schoolgebonden lessen/activiteiten cultuureducatie Haagse scholen (6+7+8+9)	som	4	3
BEZOEK SCHOOLVOORSTELLINGEN HAAGSE SCHOLEN				
11	Bezoeken schoolgebonden voorstellingen primair onderwijs	aantal		
12	Bezoeken schoolgebonden voorstellingen voortgezet onderwijs	aantal		
13	Bezoeken schoolgebonden voorstellingen MBO	aantal		
14	Bezoeken schoolgebonden voorstellingen HO	aantal		
15	Totaal bezoeken schoolgebonden voorstellingen (11+12+13+14)	som	0	0
DEELNEMERS LESSEN/ACTIVITEITEN CULTUUREDUCATIE HAAGSE SCHOLEN				
16	Deelnemers schoolgebonden lessen/activiteiten primair onderwijs	aantal		
17	Deelnemers schoolgebonden lessen/activiteiten voortgezet onderwijs	aantal		90
18	Deelnemers schoolgebonden lessen/activiteiten MBO	aantal		
19	Deelnemers schoolgebonden lessen/activiteiten HO	aantal		
20	Totaal deelnemers schoolgebonden lessen/activiteiten cultuureducatie Haagse scholen (16+17+18+19)	som	0	90

SUBSIDIEBELEID (nu uitgevoerd door Stroom)		Eenheid	Raming	Realisatie
Tentoonstellingen en activiteiten				
1	Kunstenaars in documentatiebestand	aantal	1074	1186
2	SPOT subsidie individueel	aantal	165	144
3	SPOT subsidie groep (thema en groepstentoonstelling)	aantal	18	16
4	PRO subsidie individueel	aantal	65	58
5	PRO subsidie groep (kunstenaarsinitiatieven)	aantal	6	7
STIMULERINGSBELEID (nu uitgevoerd door Stroom)				
6	Advisering/begeleiding/atelierbezoeken	aantal	170	191
7	Deelnemende kunstenaars	aantal	65	84
8	Presentaties	aantal	4	4
9	Deelnemende kunstenaars	aantal	8	4
ATELIERBELEID (nu uitgevoerd door Stroom)				
10	Bemiddeling ateliers	aantal	130	90
11	Permanente ateliers per 31 december	aantal	403	503
12	Tijdelijke ateliers per 31 december	aantal	77	77
13	Objectsubsidies (units)	aantal	0	1
KUNST IN DE OPENBARE RUIMTE (nu uitgevoerd door Stroom)				
14	Verstreckte opdrachten	aantal	3	7
15	Oplevering	aantal	0	3

Bijlagen

Inhoudsopgave

Stroom 2022 in cijfers

Jaaroverzicht

Haagse kunst en kunstenaars

Kunst in de openbare ruimte

Presentatieprogramma

Bibliotheek

Publiek en bereik

Organisatie

Financieel verslag

Kwantitatieve gegevens

Bijlagen

Stroom in de pers

● *Januari*

- Hemels Gewelf: Bij James Turrell ben je heel even verbonden met de kosmos
NRC Handelsblad
Wim Pijbes
14 januari
- Wijntuin (PvdA) bereikt met haar slavernijverledenstrijd Den Haag Dagblad 010
27 januari
- Peggy Wijntuin projectleider Herdenkingsmonument Haags Slavernijverleden
Waterkant.nl
27 januari
- Wijntuin leidt project slavernijverleden AD/Haagsche Courant (online)
28 januari
- Peggy Wijntuin aan de slag in Den Haag AD / Rotterdamse Courant
Cassandra Oostrom
29 januari
- Peggy Wijntuin wordt projectleider Herdenkingsmonument Haags Slavernijverleden
NU.nl
29 januari

● *Februari*

- Monument voor een gedeelde geschiedenis AD/Haagsche Courant
Nicolette van der Werf
9 februari
- Monument voor Haags slavernijverleden: 'Hier werden wetten gemaakt en belangrijke beslissingen genomen'
AD/Haagsche Courant (online)
Nicolette van der Werf
10 februari
- Positions: Time-Based: Poëtische zoektochten
Den Haag Centraal
Eline van der Haak
24 februari

● *April*

- Positions: Time-Based: Documentaire/ experimentele film Unsettling Dust van Tineke van Veen en Barbara Prezelj
If Then Is Now
Walter van Teeffelen
14 april
- UN Youth for Impact Mural: Onthulling muurschildering Museon-Omniversum

If Then Is Now

Dennis Simonis

14 april

- Stroom Invest interviews / artist Jan Dirk Adams
Jegens & Tevens
Dinnis van Dijken
19 april
- Positions: Time-Based: De wereld van de Haagse kunstenaar, 114 – Annemarie Wadlow
If then is now
Walter van Teeffelen
20 april
- Stroom Invest interviews / artist Philipp Groubnov
Jegens & Tevens
Frits Dijcks
25 april

● *Mei*

- Het Hemelse Gewelf: een kunstkrater te Kijkduin
Duin
Joost van Reisen
Lente
- Stroom Invest interview / artist Jiajia Qi
Jegens & Tevens
Dinnis van Dijken
4 mei
- Stroom Invest interviews / artist Katerina Sidorova
Jegens & Tevens
Bob van der Sterre
6 mei
- Stroom Invest interviews / artist Alexander Webber
Jegens & Tevens
Liza Voetman
9 mei
- Stroom Invest interviews / artist Leonie Brandner
Jegens & Tevens
Indra Devriendt
12 mei
- Zaterdag Live: Tentoonstelling: Yvonne Droge Wendel: To Be To Gather met Ilga Minjon van Stroom
RTV Discus
Joop Schouten
14 mei
- Stroom invest interview / artist Shani Leseman
Jegens & Tevens
Petra Boonstra

- 16 mei
- Stroom Invest interviews / artist Alejandra López
Jegens & Tevens
Dagmar Foest
20 mei
- Stroom Invest Week 2022: Stroom Invest interviews / artist Thijs Jaeger
Jegens & Tevens
Petra Boonstra
24 mei
- De verscheurde gezichten van ABN AMRO
Kunstprijswinnaar Neo Matloga
NRC Handelsblad
Dominique van Varsseveld
25 mei
- Stroom Invest interviews / artist Gabriela Acha
Jegens & Tevens
Indra Devriendt
26 mei
- *Juni*
- Stroom Invest interviews / artist Biba Cole
Jegens & Tevens
Dagmar Foest
2 juni
- Stroom Invest interviews / artist Laura Jatkowski
Jegens & Tevens
Frits Dijcks
3 juni
- Yvonne Droge Wendel: Springvossen
Amsterdam FM
Robert van Altena
6 juni
- Yvonne Droge Wendel: Nieuw beeld in centrum
AD Haagse Courant
14 juni
- Website BKDH: Rondje Zuiderpark en Wederopbouwkunst Escamp online
Haags Allerlei
17 juni
- Zomerse Wandeling en Fietstocht van Stroom en BKDH met Sandra Spijkerman
RTV Discus
Ronald Fortgens
25 juni
- Yvonne Droge Wendel: Kunst om mee aan de slag te gaan
Den Haag Centraal
Herman Rosenberg
30 juni

- *Augustus*
- Wat een Verbeelding! Aflevering 1 (Ypenburg)
TV West
23 augustus
- Wat een Verbeelding! Aflevering 2 (Leidschenveen)
TV West
30 augustus
- *September*
- Wat een Verbeelding! Aflevering 3 (Beelden op het water)
TV West
6 september
- Wat een Verbeelding! Aflevering 4 (Haagse Hout)
TV West
13 september
- Wat een Verbeelding! Aflevering 5 (Segbroek)
TV West
20 september
- Juliana monument bijna klaar, nu nog een geschikte plek
Den Haag Centraal
Danny Verbaan
22 september
- Wat een Verbeelding! Aflevering 6 (Loosduinen)
TV West
27 september
- *Oktober*
- Anna Dasovi: Over het belang van re-enactment voor bewustwording van genocidaal geweld
Metropolis M
Eli Witteman
25 oktober
- *November*
- Zwarte bladzijde: Peggy Wijntuin wacht al 'anderhalve eeuw' op excuses voor slavernij
Trouw
Rianne Oosterom
3 november
- From the Sea to the Clouds to the Soil – Den Haag
BK-Info
4 november
- Yvonne Droge Wendel: Buitenkunst: Een koker voor u
Straatnieuws #16
Anne Kleisen
26 november

● *December*

- Buiten Beeld: Wat is er met die Zebraklok gebeurd?
Rijswijks Dagblad
13 december
- Buiten Beeld: Wat is er met die Zebraklok gebeurd?
Voorburgs Dagblad
13 december
- BuitenkunstDenHaag.nl lanceert rubriek voor verdwenen beelden
Rodi – Den Haag in het nieuws
13 december
- From the Sea to the Clouds to the Soil: Thinking about ancestral history – talking to Natasha Tontey about her Indigenous roots
Metropolis M
Nele Brökelmann
14 december
- Premier Rutte biedt excuses aan voor slavernijverleden
TV West Nieuws (video)
19 december

Overzicht toegekende PRO-subsidies

○ *PRO Kunstprojecten (24)*

- Jan Dirk Adams, Open
- Maja Bekan, P for Performance: Nothing Is Accidental
- Eline Benjaminsen en Dayna Casey, Collapsed Mythologies: a Geofinancial Atlas
- Sarah Carlier, L'art c'est nous-tous
- Afra Eisma, The Pink Prison
- Thijs Fokkens, Pushing a wave
- Koenraad de Groot, Between Copper and Zinc
- Ibrahim Ineke, Hooge Troeven
- Katarina Jurii, Magic Ball
- Nynke Koster, Nieuw Licht - Common Ground
- Narges Mohammadi, Invisible Hands
- Michiel Morel, Bonies' klare taal
- Anna Moreno, Dancing is Easy
- Sandipan Nath, Ocean Bloom
- Bernice Nauta, The Plantriarchy
- Arjan de Nooy, Photology
- Robbert Pauwels, Daarentegen
- Jana Romanova, Water Portraits
- Jeannette Slütter, Pointing at Things is the New Writing
- Lilli Weinstein, The Letter Network
- Stichting beuys bois, BRAIDS
- Stichting Das Leben am Haverkamp, HUM (an/other)
- Stichting The Grey Space in the Middle,

Studio Dull

- Stichting Nest Foundation, Blind
- *PRO Onderzoek (14)*
 - Kevin Bauer, Materiaalonderzoek
 - Rob Bothof, Algoritme en machine: expeditie naar een uniek handschrift
 - Manon Bovenkerk, Onderzoek en ontwikkeling near/by film als productiehuis
 - Elisa Caldana, Return To The Wild
 - Daniele Formica, CASTRO #6 STELLA Fellowship, Alea Iacta Est
 - R.G.A. Gerlach en R.V.J. Koop, z.t.
 - Risk Hazekamp, Photobiography: a more-than-human collective
 - Mirthe Klück, Residentie Sundaymorning@EKWC
 - Yun Ingrid Lee, Losing Face' residency at perfocraZe and Creative Academy
 - Alejandra López Martínez, The Myth of the Silverfish
 - Leandros Ntolas, The Arcti Circle residency
 - Sébastien Robert, The Earth, My Mother
 - Gabey Tjon a Tham, Flowing Grounds | Stockholm
 - Marnix van Uum, Deelname aan artist-in-residency programma KAMEN (Bosnië en Herzegovina)
- *PRO Kunstprogramma (7)*
 - Nice Flaps, Nice Flaps Progam 2022-23
 - PIP Expo, PIP Expo 2022
 - Stichting Billytown, Billytown Kunstprogramma – juni 2022 t/m januari 2023
 - Stichting Page Not Found, Open Letters and Bidirectional Texts 2022
 - Stichting Project Space 1646, Programma april-juli 2022
 - Stichting Project Space 1646, Programma september-december 2022
 - VOF The Balcony, Next exhibitions at The Balcony
- *PRO Invest (17)*
 - Suzette Bousema
 - Maarten Brijker
 - Bob Demper
 - Adele Dipasquale
 - Sam Hersbach
 - Alexander Jermilov
 - Clara Lezla
 - Lena Longefay
 - Daisy Madden-Wells
 - Luke McCowan

- Harriet Morley
- Helena Sanders
- Hui Serene Sze Lok
- Dario di Paolantonio
- Jiajia Qi
- Kamila Sipika
- Annemarie Wadlow

○ *PRO Premium* (3)

- Eliane Esther Bots
- Bram De Jonghe
- Marius Lut

Overzicht atelierbezoeken

Atelierbezoekprogramma (71 bezoeken, 9 curatoren, 72 kunstenaars)
mei-november 2022

○ Eefje Ludwig en Michelle Kasprzak, 9, 10 en 11 mei 2022 (14)

Gastcuratoren Noorderlicht Internationaal
Fotofestival 2023

- Ludmila Rodrigues & Mike Rijnerse
- Dirk Hardy
- Keeley Haftner
- Valentino Russo
- Georgie Brinkman
- Vincent van Gaalen
- Mirko Reinecke
- Gita Cooper – van Ingen
- Tommy Smits
- Robin de Goede
- Risk Hazekamp
- Karel van Laera
- Katarina Petrovi
- Jesus Canuto Iglesias

○ Julia Mullié, 13 en 14 mei 2022 (9)

Curator, editor onderzoeker en verzamelaar,
Amsterdam

- Daniele Formica
- Gijsje Heemskerk
- Arthur Cordier
- Serene Hui
- Laura Snijders
- Navid Nuur
- Keeley Haftner
- gerlach en koop
- Yeong Sung

○ Thomas Bakker, 15 en 16 juni 2022 (8)

Beeldend kunstenaar, docent en kernlid
kunstenaarsinitiatief Club Solo, Breda

- Rachel Bacon
- Arianne Olthaar

- Vincent van Gaalen
- Kevin Bauer
- Bob Demper
- Sarah Carlier
- Gijsje Heemskerk
- Gita Cooper – van Ingen

○ Àngels Miralda Tena en Mateo Chacón Pino, 7, 8 en 11 juli 2022 (13)

Gastcuratoren groepstentoonstelling 2023 bij
RADIUS CCA, Delft

- Zegers Reyers
- Philipp Groubnov
- Flora Reznik
- Penelope Cain
- Georgie Brinkman
- Elina Alekseeva
- Anna Moreno
- Vincent van Gaalen
- Suzette Bousema
- Harriet R. Morley
- Marit Mikhlepp

○ Robbie Schweiger, 27 en 28 september 2022 (9)

Freelance curator en onderzoeker collecties
Stedelijk Museum Amsterdam

- Tommy Smits
- Kamila Wolszczak
- Marie Civikov
- Sissel Marie Tonn
- Verena Blok
- Alejandra López
- Harriet R. Morley
- Jesus Canuto Iglesias
- Katerina Sidorova

○ Katja Mater, 14 en 15 oktober 2022 (8)

Kunstenaar, filmmaker en docent, Antwerpen en
Amsterdam

- Georgie Brinkman
- Hannah Jacques
- Tineke van Veen
- Harriet R. Morley
- Helena Sanders
- Annemarie Slobbe
- Cathleen Owens
- Annemarie Wadlow

○ Eugenio Viola, 22, 23 en 24 november 2022 (10)

Curator van het Italiaanse paviljoen op de Biennale
van Venetië en chief curator bij Museo de Arte
Moderno de Bogotá (MAMBO) in Bogotá, Colombia

- Valentino Russo
- Gita Cooper – van Ingen
- Kamila Wolszczak

- Louis Braddock Clarke
- Maja Bekan
- Elisa Caldena
- Yamuna Forzani
- Gabriela Acha
- Eilit Marom
- Soren Nellemann

Kunstenaarsbestand

Per 31 december 2022

20-30 jaar:	232	19,6%
31-40 jaar:	340	28,6%
41-50 jaar:	181	15,3%
51-60 jaar:	143	12,1%
61-65 jaar:	74	6,2%
65+ :	216	18,2%
Totaal:	1186	100%

Invest Week (120 bezoeken)

7 t/m 10 juni 2022

○ Deelnemende curatoren (10)

- David Bade
- Kim Córdova
- Nikola Dietrich
- Kris Dittel
- Guus van Engelshoven
- Manus Groenen
- João Laia
- Ola Vasiljeva
- Pieter Vermeulen
- Riet Wijnen

○ Deelnemende commissieleden en Stroom-medewerkers (9)

- Katayoun Arian
- Huib Haye van der Werff
- Rob Knijn
- Radna Rumping
- Nadine Stijns
- Alexandra Landré (Stroom)
- Vincent de Boer (Stroom)
- Lua Vollaard (Stroom)
- Mischa Poppe (Stroom)

○ Deelnemende kunstenaars die een Pro Invest subsidie hebben ontvangen (12)

- Gabriela Acha
- Jan Dirk Adams
- Leonie Brandner
- Biba Cole
- Philipp Groubnov
- Thijs Jaeger
- Laura Jatkowski
- Shani Leseman
- Alejandra López
- Jiajia Qi
- Katerina Sidorova
- Alexander Webber

Overzicht atelierbestand

Van de in totaal 580 permanente ateliers zijn er:

- 380 eigendom van de gemeente Den Haag;
Stroom bemiddelde bij 227 van deze ateliers
- 80 eigendom van corporaties;
Stroom bemiddelde bij 68 van deze ateliers
- 97 eigendom van kunstenaars;
Stroom bemiddelde bij 0 van deze ateliers
- 23 eigendom van private personen;
Stroom bemiddelde bij 0 van deze ateliers

Overzicht tijdelijke ateliers per 31 december 2022

Adres	Organisatie	Atelierunits	Eigenaar
Stuwstraat 285	Individuele kunstenaar	4	CVDH gemeente DH
Twickelstraat 5	Helicopter	13	CVDH gemeente DH
Helena van Doeverenplantsoen 3	Ruimtevaart	18	CVDH gemeente DH
Helena van Doeverenplantsoen 3	Billytown	19	CVDH gemeente DH
Willem Dreespark 102	ANNASTATE	8	Staedion
Scheldestraat 1-11	Trixie	15	Haag wonen
Totaal		77	

Stroom dankt

alle kunstenaars, curatoren en advies- en commissieleden die hebben bijgedragen aan het programma in 2022, alle lokale kunstenaarsinitiatieven, presentatie-instellingen en andere organisaties en partners voor hun samenwerking, en de onmisbare financiële ondersteuning van Mondriaan Fonds, Pauwhof Fonds, Prins Claus Fonds, Stichting Stokroos, Stimuleringsfonds Creatieve Industrie en de Gemeente Den Haag.

Colofon

Jaarverslag 2022 Stroom Den Haag

Redactie	Avril Hensen (Montgó Kunstmanagement) en Stroom Den Haag
Vormgeving	Kylièn Sarino Bergh
Beeldmateriaal	courtesy Stroom Den Haag, tenzij anders vermeld.
Print	Opmeer Drukkerij bv.

Stroom Den Haag heeft de status van Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI) en voldoet met de opsomming van bijgaande gegevens aan de digitale publicatieplicht die aan deze status verbonden is.

Stroom Den Haag
Hogewal 1-9
2514 HA Den Haag
T: 070-3658985
E: info@stroom.nl
W: www.stroom.nl

Stroom
Den Haag